

A close-up photograph of two hands, one from a person in a white shirt and the other from a person in a blue shirt, gently cupping a small green seedling growing out of a mound of dark soil. The image is overlaid with a semi-transparent purple rectangle containing text.

Kwalitatieve eindevaluatie pilot armoedebeleid

Narratief onderzoek naar de impact van de pilot armoedebeleid op de
leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners in de gemeente Dijk en Waard

Februari 2025

Kwalitatieve eindevaluatie pilot armoedebelaid

Narratief onderzoek naar de impact van de pilot armoedebelaid op de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners in de gemeente Dijk en Waard

Onderzoek door SenseGuide in opdracht van de gemeente Dijk en Waard

20 Februari 2025

Colofon

SenseGuide

Opsteller:
Dave van Mourik

Met medewerking van:
Anita Aarts
Merijne Hazenoot-Hoorn

Foto voorpagina: stockfoto shutterstock

“Met weinig geld leert men niet per se om zuinig te leven, maar wel om alles te waarderen. Om mijzelf goed te voelen, heb ik geen duur leven nodig, maar volop genieten van de kostbare dingen in het leven. Genieten van het samenzijn met familie, vrienden en kennissen is voor mij onbetaalbaar. Mede door toedoen van de DijkenwaardPas openen zich meer mogelijkheden om even zonder zorgen hiervan te genieten. Nadenken of ik mee zou gaan met familie of vrienden om even een avondje te genieten, is met de DijkenwaardPas verleden tijd. Door de bestedingsmogelijkheden van de pas verandert ook het innerlijk: het gevoel niet altijd maar als laatste gezien te worden, maar gewaardeerd mee te mogen doen met de maatschappij.”

Inwoner Dijk en Waard

Hoogtepunten uit de kwalitatieve eindevaluatie pilot armoedebelief

125 verhalen van inwoners

Verdeling van verhalen over	
Verbreiding DijkenWaardpas	94
Seniorentoeslag DijkenWaardpas	12
Vrijwilligerspremie	11
Uitstroompremie	8
Aanvulling bijzondere bijstand	0

Impact is de (positieve) verandering die inwoners met een laag inkomen ervaren op hun leefsituatie en bestaanszekerheid door gebruik te maken van de voorzieningen van de pilot.

Leefsituatie gaat over diverse leefgebieden als fysieke en mentale gezondheid, inkomen, levensplezier, sociale relaties, schulden, wonen en werken.

Bestaanszekerheid gaat niet alleen over voldoende inkomen maar heeft ook een sociale component (meedoen) en gevoelscomponent (arm voelen, er mogen zijn).

Impact op de leefsituatie

Resultaten uit eindevaluatie vrijwel gelijk aan de tussenevaluatie.

76 procent van deelnemers ervaart een positieve tot zeer positieve invloed van de pilot op de leefsituatie.

De pilotvoorzieningen bieden vooral tijdelijke verlichting. Inwoners hebben iets meer ruimte voor sociale activiteiten, vervanging van noodzakelijke spullen of deelname van kinderen aan sport of cultuur. Dit versterkte vooral het levensplezier.

Toch lopen velen dagelijks tegen dezelfde problemen aan: gezondheidsproblemen, hoge kosten van het leven en weinig toekomstperspectief.

Impact op de bestaanszekerheid

Gevoelens over aspecten van bestaanszekerheid zijn tussen eind- en tussenevaluatie niet veranderd.

De gemiddelde score op aspecten van bestaanszekerheid is een **5 op een schaal van 0 tot 10**.

Ook in de eindevaluatie laten de verhalen zien dat armoede niet alleen draait om geld, maar ook om sociale verbondenheid en het gevoel van waardering. Veel deelnemers ervaren dat ze daarin tekortkomen, wat hun zelfbeeld aantast. Ondanks een laag inkomen tonen inwoners ook veerkracht en een positieve levenshouding. Wat ze vooral willen is een leven zonder stress om rond te komen.

Impact op het vertrouwen in de gemeente

Ook in de impact van de pilot op het vertrouwen in de gemeentelijke organisatie is tussen eind- en tussenevaluatie geen verandering zichtbaar. De pilot heeft een licht positief effect op het vertrouwen van inwoners in de gemeente:

6 op een schaal van 0 tot 10.

De voorzieningen van de pilot worden vooral gezien als een erkenning van de leefsituatie en bijdrage van inwoners. Inwoners die bijvoorbeeld vrijwilligerswerk doen en hiervoor waardering ontvangen, voelen zich weer onderdeel van de samenleving.

Samenvatting

Gemeente Dijk en Waard is in 2023 de pilot armoedebeleid gestart om inwoners met een laag inkomen een financiële zetje in de rug te geven. De gemeenteraad wilde een betekenisvolle bijdrage leveren aan het welzijn van deze inwoners. De pilot eindigde in 2024. Op verzoek van de Raad vond zowel een kwalitatieve tussen- als eindevaluatie plaats.

Dit rapport beschrijft de eindevaluatie en is bedoeld voor het college van B&W, de gemeenteraad, het management, beleidsmedewerkers en inwoners van de gemeente Dijk en Waard. Het biedt inzichten die kunnen bijdragen aan de doorontwikkeling van het armoedebeleid en het verder versterken van de bestaanszekerheid van inwoners.

De eindevaluatie van de pilot armoedebeleid bevestigt en verdiept het beeld dat in de tussenevaluatie¹ naar voren kwam.

Voorzieningen binnen de pilot hebben voor driekwart van de deelnemers een positief effect gehad op hun leven. Inwoners met een laag inkomen waarderen de ondersteuning, vooral omdat het hen een steuntje in de rug biedt bij sociale participatie en kleine financiële verlichting. De belangrijkste impact van de pilot ligt in het vergroten van levensplezier, bijvoorbeeld door deelname aan sport, cultuur en sociale activiteiten. Tegelijkertijd blijft de ervaren bestaanszekerheid grotendeels onveranderd. Veel deelnemers hebben nog steeds moeite om financieel rond te komen en zich volwaardig onderdeel van de samenleving te voelen.

¹ SenseGuide. Kwalitatieve eerstejaarsevaluatie pilot armoedebeleid (Maart 2024)

Verantwoording kwalitatieve eindevaluatie

Voor de evaluatie is een gecombineerde aanpak gebruikt, met zowel kwalitatieve als kwantitatieve methoden, waarbij de verhalen van inwoners centraal stonden. De data zijn verzameld via persoonlijke gesprekken en een online vragenlijst, wat zorgde voor een diverse en diepgaande dataset.

Van de 2.150 inwoners in de doelgroep namen 125 deel aan de eindevaluatie. Hoewel dit een klein aandeel is, wordt de betrouwbaarheid versterkt door de evenwichtige spreiding en overeenkomsten met gemeentelijke cijfers. Dit wijst erop dat de steekproef een representatief beeld geeft van inwoners in een financieel kwetsbare positie binnen de gemeente.

In lijn met algemene inzichten uit kwalitatief onderzoek is voor een betrouwbaar beeld geen zeer grote steekproef nodig, vanwege het saturatie-effect. Voor het kwantitatieve deel van de evaluatie zijn de steekproeven voor de verbreding van de DijkenWaardPas, de vrijwilligerspremie en de uitstroompremie voldoende groot om een representatief beeld te schetsen.

Wel is het aantal deelnemers aan de evaluatie van de seniorentoeslag ten opzichte van de totale doelgroep beperkt. Hierdoor moeten de uitkomsten over deze regeling met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd en niet zonder meer gegeneraliseerd.

De consistente uitkomsten tussen de tussenevaluatie en de eindevaluatie versterken de betrouwbaarheid van het onderzoek. De kenmerken van de steekproef zijn grotendeels gelijk gebleven, wat de validiteit ondersteunt. Daarnaast tonen de afwezigheid van onverklaarbare uitschieters en de stabiliteit van thema's als leefsituatie, bestaanszekerheid en vertrouwen aan dat de gehanteerde onderzoeksmethode een realistisch beeld schetst van de situatie van inwoners binnen het armoedebeleid van de gemeente.

Uit de kwalitatieve evaluaties komen de volgende thema's voor doorontwikkeling van het armoedebeleid naar voren:

Hoogte en verdeling tegoed op de DijkenwaardPas

Inwoners ervaren een ongelijke verdeling van tegoeden op de DijkenwaardPas over verschillende doelgroepen. Vooral inwoners tussen 18 en 65 jaar geven aan dat het tegoed op de pas te laag is om sociaal actief te zijn. 84 procent van de deelnemers heeft onvoldoende inkomen om sociaal mee te kunnen doen. Daarnaast wordt ervaren dat het tegoed in vergelijking met Alkmaar lager is.

Premies voor uitstroom en vrijwilligerswerk

Vrijwel alle deelnemers waren niet vooraf op de hoogte dat ze recht hadden op een premie of een premie zouden krijgen. De hoogte van de premie kwam voor veel deelnemers als een verrassing.

Bestedingsmogelijkheden van de DijkenwaardPas

Bijna 40 procent van de inwoners ervaart te weinig geld te hebben voor levensonderhoud. Zij zien daarom liever dat de pas ook kan worden gebruikt voor kosten zoals boodschappen, in plaats van uitsluitend voor sociale activiteiten.

Schaamte en stigmatisering

Bij sommige inwoners leeft een gevoel van schaamte en stigmatisering bij het gebruik van de DijkenwaardPas. Empathie, begrip en menselijke waardigheid bij ondernemers die de pas accepteren en binnen de gemeentelijke dienstverlening kunnen helpen om deze gevoelens te verminderen.

Alleenstaande ouders, met name moeders, worstelen met bestaanszekerheid

23 procent van de deelnemers aan de eindevaluatie is een alleenstaande ouder, waarvan 86 procent vrouwen. Alleenstaande moeders ervaren een gebrek aan gelijke kansen voor zichzelf en hun kinderen en voelen zich vaak buitengesloten van de welvaart. Toch heeft een meerderheid van hen aangegeven dat het vertrouwen in de gemeente door de pilot is toegenomen, wat een belangrijk signaal is voor verdere verbetering van hun leefsituatie.

Diepere lagen van armoede blijven vaak onaangeroerd

Veel deelnemers kampen met mentale en fysieke gezondheidsproblemen, eenzaamheid en soms ook met slechte huisvesting en schulden. Dit toont aan dat armoedebeleid verder moet kijken dan alleen financiële ondersteuning.

Contextgerichte oplossingen voor uitzonderlijke situaties

Inwoners die door uitzonderlijke omstandigheden tussen wal en schip vallen, hebben behoefte aan ondersteuning die aansluit op hun leefsituatie. Dit geldt met name voor situaties waarin voorzieningen plots wegvallen of niet aansluiten op nieuwe leefsituaties.

Hoge bereidheid onder deelnemers om mee te denken over armoedebeleid

45 deelnemers (36 procent) hebben aangegeven mee te willen denken over de verdere ontwikkeling van het armoedebeleid. Dit laat zien dat inwoners zich betrokken voelen en actief willen bijdragen aan verbeteringen.

Deze thema's bieden waardevolle aanknopingspunten voor de doorontwikkeling van het armoedebeleid in de gemeente Dijk en Waard. Armoede is een dynamisch en complex vraagstuk dat verder gaat dan financiële tekorten. Het beïnvloedt niet alleen de materiële omstandigheden van mensen, maar ook hun psychologische welzijn, sociale relaties en toekomstperspectief. De ervaringen van inwoners in Dijk en Waard laten zien dat armoedebeleid zowel verlichting als beperkingen met zich meebrengt. Hoewel sommige voorzieningen helpen, ervaren anderen juist belemmeringen door strikte regelgeving en stigmatisering.

Een belangrijke opbrengst van de evaluatie is dat 36 procent van de deelnemers graag wil meedenken over het beleid. Dit biedt de kans om beleid te ontwikkelen dat niet alleen gebaseerd is op wetenschappelijke kennis en data, maar ook op ervaringskennis. Om recht te doen aan de uiteenlopende leefsituaties van inwoners, zijn contextgerichte oplossingen nodig. Starre beleidskaders schieten tekort wanneer ze hiervoor geen ruimte laten en de werkelijke behoeften van mensen negeren.

Daarbij is het herkennen van zwakke signalen essentieel. Inwoners geven in hun verhalen subtiele aanwijzingen over problemen en kansen die in traditionele beleidsanalyses vaak over het hoofd worden gezien. Het serieus nemen van deze signalen helpt om tijdig in te grijpen en beleid te ontwikkelen dat daadwerkelijk aansluit op de praktijk.

Om vastgeroeste denkpatronen te doorbreken en beleid beter af te stemmen op de werkelijkheid, spelen reflectieve vragen een belangrijke rol.

Vragen zoals 'Welke aannames maken we over armoede en bestaanszekerheid?' en 'Hoe kunnen we bestaande netwerken in de wijk benutten om problemen rondom bestaanszekerheid collectief aan te pakken?' helpen beleidsmakers om verder te kijken dan de gebruikelijke kaders en te zoeken naar duurzame en mensgerichte oplossingen.

Tot slot vraagt een effectievere aanpak om minder bureaucratie, meer vertrouwen in burgers en een nauwere samenwerking tussen lokale en landelijke overheden. Armoedebeleid moet niet alleen meetbaar zijn, maar vooral voelbaar. Het draait om menselijke waardigheid, maatwerk en samenwerking: minder beleid 'over' mensen en meer beleid 'mét' mensen.

Inhoud

Samenvatting	5	5.2 Bestedingen	37
1 Over de kwalitatieve evaluatie	9	5.3 Ervaringen DijkenwaardPas en premies	38
1.1 Waarom een kwalitatieve evaluatie?	9	5.4 Intrinsieke effecten pilot armoedebeleid	39
1.2 Wat hebben we onderzocht?	9	5.5 Kwaliteit van leven	40
1.3 Afbakening eindevaluatie	10	5.6 Obstakels in het dagelijkse leven	41
1.4 Opzet van de eindevaluatie	10	5.7 Suggesties voor gemeenten	43
1.5 Leeswijzer	11	6 Verdiepende analyses	45
2 Evaluatiekader en invalshoeken	13	6.1 Inleiding	45
2.1 Evaluatiekader	13	6.2 Ervaren inkomen	46
2.2 Invalshoeken van de evaluatie	14	6.3 Bestedingsbehoefte DijkenwaardPas	49
3 Deelnemers aan de eindevaluatie	19	6.4 Ervaringen met uitstroom- en vrijwilligerspremie	51
4 Algemeen beeld uit indicatoren	24	6.5 Schaamte en stigmatisering	53
4.1 Indicatoren leefsituatie	24	6.6 Leefsituatie alleenstaande moeders	55
4.2 Indicatoren leefgebieden	26	6.7 Uitzonderlijke leefsituaties	60
4.3 Indicatoren ervaren bestaanszekerheid	29	6.8 De diepe lagen van armoede	62
4.4 Indicator vertrouwen gemeentelijke organisatie	31	6.9 Veerkracht en positieve levenshouding	63
4.5 Analyse indicatoren eind- en tussenevaluatie	32	6.10 Bereidwilligheid om mee te denken	64
4.7 Indicatoren pilot armoedebeleid	33	7 Beschouwing op armoede en armoedebeleid	66
5 Algemeen beeld uit verhalen	35	Bijlage 1 Methodische verantwoording	69
5.1 Analyse van de verhalen	35	Bijlage 2 Geraadpleegde bronnen	74

1 Over de kwalitatieve evaluatie

1.1 Waarom een kwalitatieve evaluatie?

Op 29 november 2022 heeft de gemeenteraad van Dijk en Waard ingestemd met de pilot armoedebeleid 2023-2024. Het doel van deze pilot is om in tijd van hoge inflatie en stijgende energiekosten de bewoners met een laag inkomen een financiële steun in de rug te geven.

De pilot duurt 2 jaar en bevat twee kwantitatieve en twee kwalitatieve evaluatiemomenten om de resultaten van de pilot te beoordelen. De raad heeft aangegeven behoefte te hebben aan een evaluatie waarmee ook kwalitatief kan worden beoordeeld of de pilot armoedebeleid bij de tussenevaluatie in de goede richting beweegt en bij de eindevaluatie als geslaagd kan worden beschouwd.

Onderzoeksbureau SenseGuide is gevraagd om met haar narratieve onderzoeksmethode de kwalitatieve evaluaties uit te voeren.

1.2 Wat hebben we onderzocht?

De insteek van de kwalitatieve evaluatie is het in beeld brengen van de diepgang en complexiteit van ervaringen van inwoners en het beschrijven van de armoedeproblematiek vanuit het brede perspectief van de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners.

De hoofdvragen van de evaluatie luiden dan ook als volgt:

1. Wat is de impact van de pilot armoede op de leefsituatie van inwoners?
2. Wat is de impact van de pilot armoede op de bestaanszekerheid van inwoners?

Onder impact verstaan we de (positieve) verandering die inwoners met een laag inkomen ervaren op hun leefsituatie en bestaanszekerheid door gebruik te maken van de voorzieningen van de pilot.

Leefsituatie gaat over diverse leefgebieden als fysieke en mentale gezondheid, inkomen, levensplezier, sociale relaties, schulden, wonen en werken.

Bestaanszekerheid gaat niet alleen over voldoende inkomen maar heeft ook een sociale component (meedoen) en gevoelscomponent (arm voelen, er mogen zijn).

Naast de impact van de pilot armoedebeleid op de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners hebben we ook gekeken naar de invloed van de pilot op het vertrouwen in de gemeentelijke organisatie. Vertrouwen is een noodzakelijke voorwaarde voor het aanpakken van bestaanszekerheid.

1.3 Afbakening eindevaluatie

De eindevaluatie richtte zich tot de inwoners die tot de doelgroepen van hoofdlijn 1 (Verbreding bereik van de doelgroep) en hoofdlijn 2 (Verbreding van voorzieningen) van de pilot armoedebeleid behoren. De inwoners en projecten uit hoofdlijn 3 van de pilot armoedebeleid (Intensivering van samenwerking en preventie) vallen net als in de tussenevaluatie buiten de scope van de eindevaluatie.

De kwalitatieve evaluatie beantwoordt niet de vraag in hoeverre de reële armoede onder inwoners door de pilot armoedebeleid is afgenomen.

1.4 Opzet van de eindevaluatie

De eindevaluatie had dezelfde opzet als de tussenevaluatie. Het doel was om het brede perspectief van de leefsituatie en bestaanszekerheid van inwoners met een laag inkomen in beeld te brengen twee jaar na de start van pilot armoedebeleid.

Alle inwoners in scope van hoofdlijnen 1 en 2 van de pilot armoedebeleid waren uitgenodigd om aan de tussenevaluatie deel te nemen. Alle inwoners vanaf 18 jaar die houder zijn van de DijkenwaardPas waren uitgenodigd om via Internet aan de evaluatie mee te doen. Dit gold ook voor alle inwoners die in aanmerking komen voor de seniorentoeslag. Inwoners die een uitstroom- of vrijwilligerspremie kregen, hebben via een fysiek gesprek aan de evaluatie meegedaan. Alle verhalen en data van inwoners zijn tussen 7 en 24 november 2024 verzameld.

Het uitgangspunt van de kwalitatieve evaluatie was dat inwoners vrijuit hun verhaal deelden over hun leefsituatie en wat de pilot armoedebeleid voor hen in het dagelijks leven betekent en heeft veranderd. Inwoners beantwoordden daarna enkele gesloten vragen over de leefsituatie, leefgebieden, bestaanszekerheid, het vertrouwen in de gemeente en het aanbod van de DijkenwaardPas. Deze antwoorden gaven hun verhaal context en duiding. Het geheel van verhalen en duiding van verhalen resulteerde in kwalitatief hoogwaardige informatie op een statistisch betrouwbaar niveau. Voor validatie van de resultaten uit de kwalitatieve evaluatie is ook gebruik gemaakt van telinformatie van Zaffier over de pilot armoedebeleid, data uit de Inkomenseffect Rapportage van Zaffier en Gemeente Dijk en Waard, de Armoedemonitor van Gemeente Dijk en Waard en de data uit de tussenevaluatie van SenseGuide in 2024. Zie bijlage 1 voor een uitgebreide beschrijving van de methodische verantwoording.

1.5 Leeswijzer

Dit rapport presenteert de eindevaluatie van de pilot armoedebeleid in de gemeente Dijk en Waard. De evaluatie is gebaseerd op zowel kwantitatieve indicatoren als kwalitatieve inzichten, waarbij de ervaringen en perspectieven van inwoners centraal staan. De hoofdstukken zijn als volgt opgebouwd:

Samenvatting

Dit hoofdstuk biedt een beknopt overzicht van de belangrijkste bevindingen en inzichten uit de eindevaluatie. Het geeft een samenvatting van de impact van de pilot en de voornaamste thema's die uit de evaluatie naar voren komen.

Hoofdstuk 1: Over de kwalitatieve evaluatie

Hier wordt toegelicht waarom een kwalitatieve evaluatie is uitgevoerd en welke onderzoeksvragen centraal stonden. Ook worden de afbakening en opzet van de evaluatie beschreven.

Hoofdstuk 2: Evaluatiekader en invalshoeken

Dit hoofdstuk schetst het methodologische kader en de invalshoeken van de evaluatie. Het geeft inzicht in hoe de verschillende aspecten van armoede en bestaanszekerheid zijn onderzocht.

Hoofdstuk 3: Deelnemers aan de eindevaluatie

Dit hoofdstuk beschrijft de kenmerken van de deelnemers aan de evaluatie. Er wordt ingegaan op hun sociaaleconomische positie en achtergrond.

Hoofdstuk 4: Algemeen beeld uit indicatoren

In dit hoofdstuk worden de kwantitatieve gegevens gepresenteerd die inzicht geven in de leefsituatie, leefgebieden, ervaren bestaanszekerheid en vertrouwen in de gemeentelijke organisatie. De resultaten uit de eind- en tussenevaluatie worden met elkaar vergeleken.

Hoofdstuk 5: Algemeen beeld uit verhalen

Hier wordt een analyse gegeven van de verhalen die inwoners hebben gedeeld. Dit biedt inzicht in hoe zij de pilot hebben ervaren, hoe zij de DijkenwaardPas en premies hebben gebruikt en welke obstakels en kansen zij in het dagelijks leven tegenkomen. Ook worden suggesties van inwoners voor verbeteringen in het armoedebeleid besproken.

Hoofdstuk 6: Verdiepende analyses

Dit hoofdstuk gaat dieper in op specifieke thema's die uit de verhalen van inwoners naar voren komen. De analyses bieden een breder perspectief op de verschillende dimensies van armoede en bestaanszekerheid.

Hoofdstuk 7: Beschouwing op armoede en armoedebeleid

In dit hoofdstuk worden de inzichten uit de evaluatie in samenhang beschouwd. Er wordt gereflecteerd op hoe armoede in Dijk en Waard wordt beleefd en welke lessen beleidsmakers hieruit kunnen trekken.

Bijlagen

De methodische verantwoording en geraadpleegde bronnen zijn opgenomen in de bijlagen. Hier wordt onder andere ingegaan op de onderzoekopzet, de gebruikte analysemethoden en de bronnen die ten grondslag liggen aan deze evaluatie.

Belangrijk om te onthouden bij de analyses in dit rapport:

- De kwantitatieve indicatoren in dit rapport zijn het geaggregeerde resultaat van antwoorden van inwoners op gesloten vragen. Met de beantwoording van deze gesloten vragen geven inwoners zelf duiding aan hun verhalen.
- Kwalitatieve data bestaan uit tekstfragmenten met quotes uit de verhalen van inwoners, waarin zij in hun eigen woorden over hun ervaringen vertellen.
- Kwantitatieve en kwalitatieve data zijn met elkaar verbonden. Opvallende resultaten uit de analyse van de kwantitatieve data worden gekoppeld aan tekstfragmenten, om letterlijk de verhalen achter de cijfers te laten zien. Hierbij is een selectie gemaakt uit een omvangrijk bestand van 125 verhalen. Deze selectie weerspiegelt de rode draad tussen verhalen achter een cijfermatige indicatie, gevalideerd door zowel thematische analyse als kunstmatige intelligentie.
- Voor het zoeken naar significante verschillen werden de Pearson's Goodness of Fit-test, de Chi-kwadraattoets voor onafhankelijkheid, en t-tests toegepast. In dit rapport worden alleen significante correlaties benoemd die zowel duidelijk als statistisch betrouwbaar zijn. Het is belangrijk te benadrukken dat significante correlaties niet hetzelfde zijn als causaliteit; ze geven aan dat er een verband bestaat tussen de variabelen, maar bewijzen niet dat de ene variabele de andere veroorzaakt. Significante correlaties helpen om beter inzicht te krijgen in de samenhang tussen verschillende uitkomsten van de impactmeting.

2 Evaluatiekader en invalshoeken

2.1 Evaluatiekader

Het beoogde effect van de pilot armoedebeleid is om inwoners met een laag inkomen een financieel zetje in de rug te geven en hun bestaanszekerheid te versterken². De kwalitatieve evaluatie richt zich dan ook op het in beeld brengen van de (positieve) verandering die inwoners met een laag inkomen ervaren op hun leefsituatie en bestaanszekerheid door gebruik te maken van de voorzieningen van de pilot.

Bestaanszekerheid staat hoog op de politieke agenda in Nederland. Met bestaanszekerheid wordt in essentie bedoeld dat elke burger verzekerd is van de basisbehoeften voor een menswaardig bestaan: onderdak, voedsel, kleding, gezondheidszorg en onderwijs³. Dit concept is nauw verbonden met het idee van een sociaal vangnet, waarbij de overheid een actieve rol speelt in het ondersteunen van haar burgers, zodat niemand door de mazen van het sociale systeem valt⁴.

De discussie over de invulling van bestaanszekerheid en de mate waarin de overheid moet voorzien, blijft echter een dynamisch

onderdeel van het politieke debat in Nederland. Zo stelt de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving⁵ dat bestaanszekerheid gaat over het kunnen nadenken over de dag van morgen, en niet alleen maar bezig hoeven zijn met wat je vandaag moet doen om te overleven.

Movisie⁶ schrijft dat bestaansonzekerheid betekent dat mensen niet zelf of met anderen kunnen voorzien in bestaansvoorwaarden. Movisie heeft het over de condities van sociale kwaliteit. Condities die houvast bieden voor het versterken van bestaanszekerheid zoals sociaaleconomische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociaal empowerment.

We hebben geconstateerd⁷ dat er geen eenduidig kader is om de impact van armoedebeleid op de bestaanszekerheid noch vanuit een kwalitatief als kwantitatief perspectief te evalueren. Het kader van sociale kwaliteit zoals door Movisie beschreven gaf naar ons idee concrete aangrijpingspunten om het begrip bestaanszekerheid in zijn volle breedte en diepte te begrijpen en aan te pakken.

² Uitwerking Pilot Armoedebeleid 2023-2024 Dijk en Waard

³ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948.

⁴ Artikel 20, lid 1, Grondwet.

⁵ Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, Een eerlijke kans op gezond leven (2021)

⁶ Movisie, Werken aan bestaanszekerheid (2022)

⁷ Aan de hand van beschikbare wetenschappelijk literatuur en meest recent publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek, Movisie (gefinancierd door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport), het Sociaal en Cultureel Planbureau en de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving

2.2 Invalshoeken van de evaluatie

We hebben de kwalitatieve evaluatie vanuit de volgende invalshoeken bekeken:

Welzijn

Het welzijn van de bevolking komt de laatste jaren steeds vaker aan bod in het maatschappelijk debat (CBS, 2019; Schreuder, 2017; VWS, 2018). Er zou, naast objectieve indicatoren die weergeven hoe het met een land gesteld is, ook aandacht moeten zijn voor hoe mensen hun leven ervaren. Het CBS meet het subjectief welzijn van de Nederlandse bevolking vanaf 2012 in het onderzoek Sociale samenhang & Welzijn (S&W) onder andere middels een vraag over geluk en een vraag over de tevredenheid met het leven.

Een score van 7 of hoger wordt geclassificeerd als 'gelukkig' dan wel 'tevreden met het leven', een score van 5 of 6 als 'niet gelukkig, niet ongelukkig' dan wel 'niet tevreden, niet ontevreden' en een score van 1 tot en met 4 als 'ongelukkig' dan wel 'ontevreden' (Van Beuningen, Van der Houwen en Moonen, 2014).

Mensen uit een huishouden met een laag inkomen geven minder vaak een rapportcijfer van 7 of hoger aan de tevredenheid met hun leven⁸. Het onderzoek Eigentijdse ongelijkheid van het Sociaal en Cultureel Planbureau⁹ beschrijft zeven sociale klassen in de

⁸ <https://longreads.cbs.nl/armoede-en-sociale-uitsluiting-2021/de-sociale-context-van-armoede/>

⁹ Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal. Verschil in Nederland 2023. Sociaal en Cultureel Planbureau

Nederlandse samenleving. De zeven sociale klassen verschillen in hun welbevinden. De onzekere werkenden en het precariaat (ook wel kansarmen genoemd) zijn volgens het SCP veel minder tevreden met hun leven dan de overige klassen.

Leefsituatie

De impact van de pilot armoedebelid op de leefsituatie zetten we uiteen in een aantal leefgebieden die volgens Movisie¹⁰ voor de leefsituatie van inwoners relevant zijn en met elkaar samenhangen.

Fysieke en mentale gezondheid

Hoger opgeleiden zijn doorgaans gezonder dan lager opgeleiden en leven langer. Bestaansonzekerheid is van invloed op zowel de fysieke als mentale gezondheid. Een slechtere fysieke en of mentale gezondheid op haar beurt, kan de mate waarin men in staat is om een bestaanszeker leven op te bouwen, negatief beïnvloeden.

Inkomen en schulden

Financiën vormen een wezenlijk onderdeel van bestaanszekerheid. Te weinig financiële armslag om basisvoorzieningen te kunnen bekostigen betekent leven in bestaansonzekerheid. De huidige inkomensondersteuningsmaatregelen lijken niet meer passend bij de maatschappij van nu: ze zijn niet toereikend.

¹⁰ Leefgebiedenwijzer; versterken van eigen kracht cliënten. Movisie, augustus 2022

Voor sommige groepen betekent dat, dat zij eigenlijk geen andere keus hebben dan het maken van schulden.

Levensplezier

Levensplezier is nauw verbonden met zingeving. Zingeving is het zoeken naar betekenis en de behoefte te ervaren dat wat we doen in het leven een waarde heeft. Mensen geven zin aan hun leven als zij zich bezighouden met activiteiten die hen een gevoel van geluk, zelfvervulling of welbevinden geven. Kortom: het leven inrichten op een manier die bij iemands wensen past. Zingeving is van belang op alle levensgebieden, zoals arbeid, sociale contacten en invulling van de dag. Wanneer iemand voor zijn/haar gevoel zinvol bezig is, kan dit bijdragen aan meer levensplezier.

Sociale relaties

Mensen met een grote bestaanszekerheid hebben vaker sociale relaties waarmee zij in staat zijn om risico's en onverwachte tegenvallers op te vangen. Mensen met weinig bestaanszekerheid hebben juist steeds vaker een sociaal netwerk dat die onzekerheid versterkt. Het ontbreken van bestaanszekerheid bij een groep in een kwetsbare positie, leidt tot een grotere kans op minder duurzame partnerrelaties en andere sociale relaties. En de afwezigheid van duurzame relaties maakt het voor deze groep vervolgens nog moeilijker om bijvoorbeeld de financiële gevolgen van het verlies van een baan op te vangen.

Werk en activiteiten

De arbeidsmarkt is niet voor iedereen inclusief. Gezien het belang van werk voor de bestaanszekerheid is het verontrustend om te constateren dat ondanks de hoogconjunctuur en het aantal

onvervulde vacatures nog steeds substantiële groepen mensen structureel geen toegang hebben tot de arbeidsmarkt. De groeiende flexibilisering lijkt gestagneerd. Onduidelijk is of deze trend zich doorzet. De positie van laagbetaalde flexwerkers op de arbeidsmarkt blijft echter zorgelijk. Werk is voor deze groep niet per se de oplossing voor armoede. Tot slot voelt deze groep zich minder gezond en tevreden met het leven dan mensen met een vast contract.

Wonen

Spanning op de woningmarkt, het gebrek aan betaalbare passende woonruimte en stijgende woonlasten maken dat kwetsbare groepen in vergelijking met hogere inkomens relatief veel van hun besteedbare inkomen kwijt zijn aan wonen. Soms zelfs zoveel, dat er tekorten ontstaan. Echter, ook middeninkomens en jongeren lopen steeds meer risico. In geval van live-events als baanverlies, scheiding of het verlaten van het ouderlijk huis, is het vinden van passende en betaalbare woonruimte niet vanzelfsprekend. Dit kan uiteindelijk leiden tot schulden en/of dak- en thuisloosheid.

Bestaanszekerheid

Bestaanszekerheid zetten we in de kwalitatieve evaluatie uiteen aan de hand van de condities van sociale kwaliteit. Sociale kwaliteit is de mate waarin mensen kunnen participeren in sociale relaties onder condities die gunstig zijn voor hun welzijn en zelfrealisatie en die hen in staat stellen invloed uit te oefenen op de condities van hun eigen bestaan en een bijdrage te leveren aan de samenleving.

Vanuit sociale kwaliteit weten we ook waar het aan ontbreekt bij bestaansonzekerheid: sociaaleconomische zekerheid, sociale inclusie, sociale cohesie en sociale empowerment. Dit noemen we de condities van sociale kwaliteit. Deze vier condities hebben een wisselwerking met elkaar en om basisvoorwaarden op orde te krijgen, is aandacht voor alle vier de condities nodig.

Sociaaleconomische zekerheid gaat over de basisvoorwaarden die bijdragen aan bestaanszekerheid. Denk aan voldoende en voorspelbaar inkomen, een goede, veilige en betaalbare plek om te wonen en verzekerd zijn gezondheidszorg en van de mogelijkheden om onderwijs te volgen.

Sociale inclusie gaat over de persoonsgerichte toegankelijkheid en responsiviteit van overheid, publieke en private instellingen. De overheid kan bijvoorbeeld met toeslagen voorzien in sociaaleconomische zekerheid, maar als die moeilijk toegankelijk zijn (regels en aanvragen zijn lastig te begrijpen en gebruiken) dan zal niet iedereen die het nodig heeft daarvan gebruik maken. Er kunnen dan organisaties zijn die hulp bieden bij het krijgen van toeslagen, maar als die met hun informatie of hun aanspreekvorm

niet aan sluiten bij bijvoorbeeld migrantengroepen, zal het bereik beperkt zijn.

Sociale cohesie heeft te maken met verbondenheid op basis van gedeelde normen en waarden, erkenning, respect en wederkerigheid. Je verbonden voelen met anderen is een vorm van bestaanszekerheid. Ontmoetingen met andere inwoners, een ervaringsdeskundige, een vrijwilliger of een professional spelen daarin een belangrijke rol. Ontmoetingen waarin mensen ervaren dat zij erbij horen.

Sociaal empowerment gaat om de mogelijkheid jezelf te kunnen zijn, eigen keuzes te kunnen maken en je te kunnen ontwikkelen. Dit vergroot de grip op het leven.

Achter de vier condities van sociale kwaliteit gaan waarden schuil die het kompas vormen voor het versterken van bestaanszekerheid: sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en menselijke waardigheid. De waarden van sociale kwaliteit zijn het kompas voor bestaanszekerheid.

Conditie	Waarden
Sociaaleconomische zekerheid	Sociale rechtvaardigheid
Sociale inclusie	Gelijkwaardigheid
Sociale cohesie	Verbinding
Sociale empowerment	Waardering

Sociale rechtvaardigheid

Het is niet meer dan rechtvaardig dat ieder mens kan rekenen op voldoende inkomen voor een goed leven. Dat ieder mens een veilige en gezonde plek heeft om te wonen. En dat ieder mens kan rekenen op gezondheidszorg als dat nodig is.

Gelijkwaardigheid

Mensen verschillen en dat betekent dat we verschil moeten kunnen maken bij het borgen van bestaanszekerheid. Zo dragen we bij aan kansengelijkheid. Met standaardmaatregelen gaan we nooit bestaanszekerheid voor iedereen realiseren.

De menselijke maat moet het uitgangspunt zijn in het werken aan bestaanszekerheid en gelijke kansen voor mensen.

Verbinding

Verbinding met anderen is een basisvoorwaarde om ons verantwoordelijk te voelen voor en verantwoordelijkheid te nemen in het borgen van bestaanszekerheid. En voor mensen die hun bestaan niet zeker zijn, is het van grote waarde om verbinding te ervaren.

Waardering

Het besef dat ieder mens de kansen en mogelijkheden moet krijgen om te worden en te zijn wie hij wil en kan zijn. Dat ieder mens gezien wordt, er mag zijn en gewaardeerd wordt, ook als het tegen zit in het leven.

Langdurigheidscriterium

Wanneer een huishouden langer van een laag inkomen moet rondkomen, dan neemt vaak naast de inkomensproblematiek ook de bestaansonzekerheid toe. De gemeente Dijk en Waard hanteert daarom een langdurigheidscriterium en spreekt van een langdurig laag inkomen als het inkomen 36 maanden of langer niet hoger is dan 120% van de toepasselijke bijstandsnorm. Dit wordt de referteperiode genoemd. (Verordening Individuele inkomenstoeslag gemeente Dijk en Waard).

Vertrouwen tussen inwoner en gemeente

De wetgeving is veelal gestoeld op toezicht en scepticisme, waarbij de affaire rond de kinderopvangtoeslag een significant voorbeeld is van dit diepgewortelde wantrouwen. Dit aanhoudende wantrouwen, gecombineerd met een toenemende onzekerheid over het bestaan, voedt sociale onrust. Zelfs wanneer de overheid met goede intenties handelt, worden deze vaak met scepsis ontvangen en overheerst wantrouwen. Wanneer burgers hun geloof in de overheid verliezen, zijn ze minder geneigd om overheidsvoorzieningen te gebruiken, wat leidt tot een verdere vermindering van hun bestaanszekerheid.

Vanuit deze gedachte kijken we in deze evaluatie daarom ook naar de impact die de pilot heeft op het vertrouwen van inwoners in de gemeente. Onder vertrouwen verstaan we het geloof dat je op iemand kunt rekenen. Vertrouwen is daarmee een relationeel concept, gebaseerd op het geloof in de goede intenties van anderen.

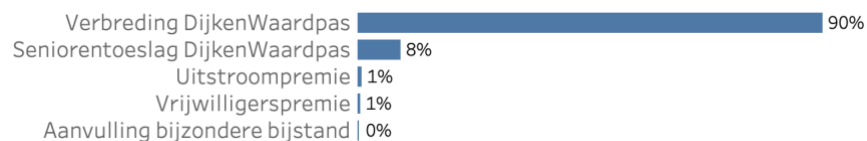
Deelnemers aan de eindevaluatie

3 Deelnemers aan de eindevaluatie

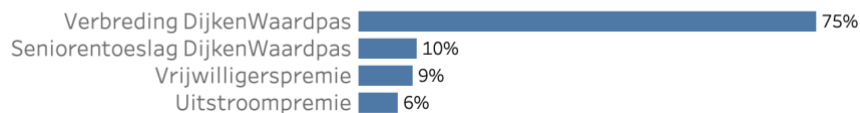
Alle inwoners die tot de doelgroepen van de pilot armoedebeleid behoren waren voor de evaluatie uitgenodigd en hadden een gelijke kans om aan de evaluatie mee te doen. De samenstelling van de steekproef is willekeurig en op basis van vrijwillige deelname tot stand gekomen. In totaal zijn van 125 inwoners verhalen en data verzameld.

Figuur 1 laat zien dat het aantal deelnemers aan de evaluatie redelijk goed verdeeld is over de hoofdlijnen van de pilot in verhouding tot de totale populatie inwoners die tot de doelgroepen van de hoofdlijnen behoren. Inwoners die een vrijwilligers- of uitstroompremie kregen waren zeer goed vertegenwoordigd in de evaluatie

Aantal inwoners naar hoofdlijn van de pilot armoedebeleid tussen 1 januari 2024 en 1 oktober 2024

Deelnemers aan eindevaluatie naar hoofdlijn van de pilot armoedebeleid

Figuur 1- populatie en steekproef naar hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid

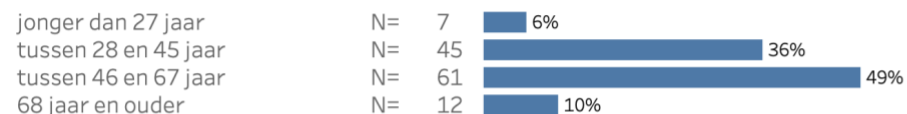
Figuur 2 op de volgende pagina geeft de kenmerken weer van de inwoners die aan de evaluatie hebben meegedaan. Ongeveer 75 procent van de deelnemers leeft voornamelijk van een sociale voorziening, zoals de bijstand, AOW, WIA of Wajong. De helft van de deelnemers is tussen de 46 en 67 jaar oud. Het merendeel woont alleen (45 procent), terwijl 26 procent alleenstaand is met kinderen. Verder heeft 64 procent een Nederlandse achtergrond en is 26 procent buiten Nederland geboren.

De meeste deelnemers uit Heerhugowaard wonen in de Rivierenwijk. In totaal komt 63 procent van de deelnemers uit verschillende wijken van Heerhugowaard, terwijl er geen inwoners uit De Noord, Koedijk en Veenhuizen aan de evaluatie hebben deelgenomen.

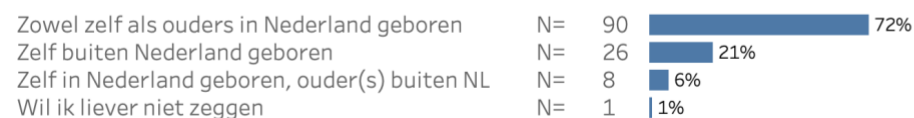
Opvallend is dat de verdeling van inkomensbron, het aandeel eenoudergezinnen en het percentage inwoners met een migratieachtergrond in de steekproef goed overeenkomt met de gegevens uit de Armoedemonitor van Gemeente Dijk en Waard (2023). Dit suggereert dat de resultaten van de evaluatie een representatief beeld geven van deze groepen binnen de gemeente.

Kenmerken deelnemende inwoners N=125

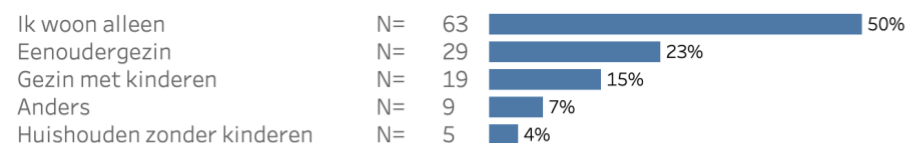
Leeftijd

Etniciteit

Huishoudsamenstelling

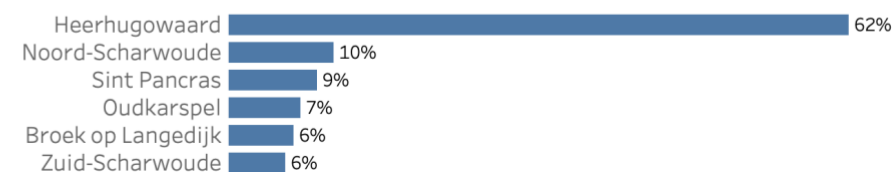
Inkomensbron (meerdere antwoorden mogelijk)

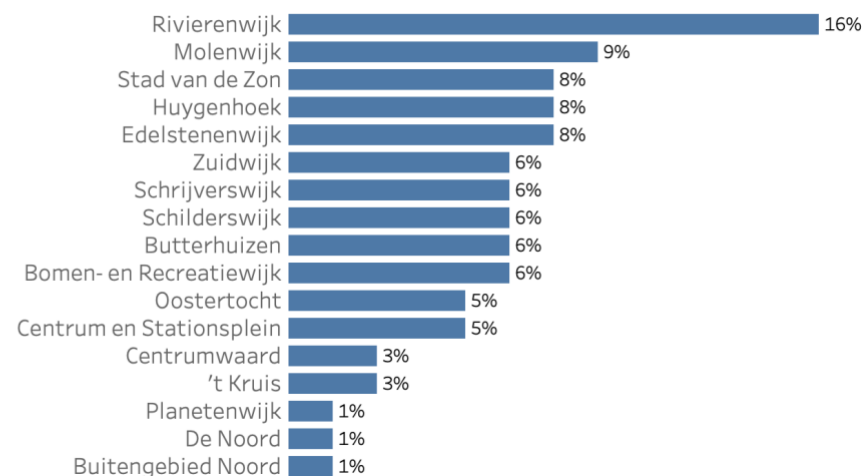
Gender

Woonplaats

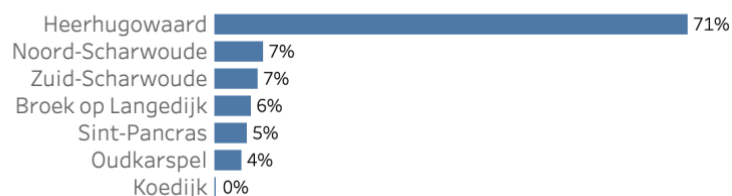

Woonwijk Heerhugowaard

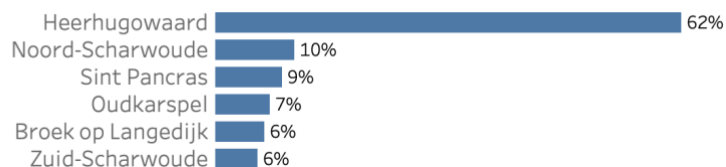

Figuur 2- kenmerken deelnemende inwoners aan de eindevaluatie

Verdeling totaal aantal pashouders naar woonplaats

Verdeling deelnemers aan eindevaluatie naar woonplaats

Figuur 3- populatie per februari 2024 en steekproef naar verdeling houders van DijkenwaardPas per gemeente

Figuur 3 illustreert dat de houders van de DijkenwaardPas (inclusief seniorentoeslag) die aan de evaluatie hebben meegedaan in verhouding tot het totaal aantal pashouders in omvang ongeveer evenredig naar gemeente verdeeld zijn. Er deden naar verhouding iets meer inwoners uit Noord-Scharwoude, Sint-Pancras en Oudkarspel mee aan de evaluatie en daarentegen iets minder uit Heerhugowaard. Er deden geen inwoners mee uit De Noord, Koedijk en Veenhuizen. In het bestand met het totaal aantal pashouders per woonplaats kwamen De Noord, Koedijk en Veenhuizen eveneens niet voor.

Versterking validiteit van de steekproef

De validiteit van de steekproef wordt versterkt door verschillende elementen die naar voren komen uit de vergelijking van de kenmerken van deelnemers tussen de tussenevaluatie, de eindevaluatie en de Armoedemonitor van Gemeente Dijk en Waard (2023). Deze vergelijking laat zien dat de steekproef een representatief beeld geeft van de doelgroepen binnen het armoedebeleid.

Consistentie in doelgroepverdeling

De verdeling van deelnemers over de doelgroepen blijft grotendeels gelijk tussen de tussenevaluatie en de eindevaluatie. Dit wijst erop dat dezelfde groepen binnen de pilot evenredig vertegenwoordigd blijven, wat de betrouwbaarheid van de steekproef vergroot. Bovendien komt de verdeling naar inkomensbron, het aandeel eenoudergezinnen en het percentage inwoners met een migratieachtergrond overeen met de Armoedemonitor. Dit versterkt de validiteit van de uitkomsten.

Stabiele spreiding over woonplaatsen

De geografische spreiding van deelnemers aan de evaluatie is grotendeels in lijn met de verdeling van DijkenwaardPas-houders binnen de gemeente. Figuur 3 laat zien dat de verdeling van deelnemers per woonplaats in grote lijnen overeenkomt met het totaal aantal pashouders, wat de representativiteit van de steekproef versterkt.

Opvallend is dat er naar verhouding iets meer deelnemers uit Noord-Scharwoude, Sint-Pancras en Oudkarspel meededen, terwijl het aandeel inwoners uit Heerhugowaard iets lager lag dan verwacht op basis van de totale paspopulatie. Binnen Heerhugowaard is vooral de Rivierenwijk goed vertegenwoordigd.

Daarnaast namen geen inwoners uit De Noord, Koedijk en Veenhuizen deel aan de evaluatie. Dit komt overeen met het bestand van het totaal aantal pashouders, waarin deze woonplaatsen eveneens niet voorkomen. Dit suggereert dat het ontbreken van deelnemers uit deze gebieden eerder een gevolg is van de verdeling van pashouders dan van een scheve steekproef.

Gezamenlijk wijst dit op een stabiele en evenwichtige spreiding over de gemeente, waarbij de evaluatie een representatief beeld geeft van de pashouders en hun woonplaatsen binnen Dijk en Waard.

Leeftijdsverdeling sluit aan bij doelgroep

De leeftijdsverdeling weerspiegelt de beoogde doelgroepen van het armoedebeleid.

Representatie van verschillende huishoudens

De verdeling naar huishoudsamenstellingen – zoals alleenstaanden (45 procent), eenoudergezinnen (26 procent) en gezinnen met kinderen – is vergelijkbaar tussen de tussenevaluatie en de eindevaluatie. Dit betekent dat de evaluatie diverse typen huishoudens consistent meeneemt, wat bijdraagt aan de representativiteit. Ook hier bevestigt de vergelijking met de

Armoedemonitor dat deze verdeling aansluit bij bredere gemeentelijke trends.

Duidelijke etnische spreiding

De verdeling van deelnemers naar migratieachtergrond blijft stabiel tussen beide evaluaties. 64 procent van de deelnemers is van Nederlandse afkomst en 26 procent is buiten Nederland geboren, een verdeling die ook in lijn ligt met de Armoedemonitor. Dit onderstreept dat er geen significante verschuivingen zijn geweest die de validiteit van de steekproef zouden kunnen beïnvloeden.

Grote steekproefomvang binnen de pilot

Het grote aandeel deelnemers uit de brede groep van DijkenWaardPas-gebruikers zorgt ervoor dat de resultaten niet sterk afhankelijk zijn van kleine subgroepen. Dit vergroot de kans dat de bevindingen representatief zijn voor de gehele doelgroep en maakt de evaluatie robuuster.

Door deze factoren samen te nemen, kan worden geconcludeerd dat de steekproef een solide basis biedt voor betrouwbare inzichten in de doelgroep en dat de resultaten goed aansluiten bij de bredere kenmerken van inwoners met een laag inkomen in de gemeente Dijk en Waard.

Algemeen beeld uit indicatoren

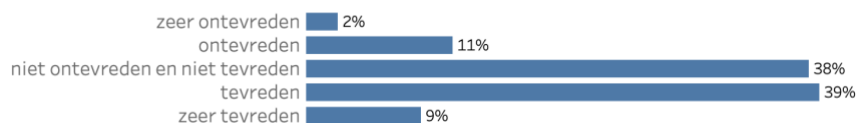
4 Algemeen beeld uit indicatoren

4.1 Indicatoren leefsituatie

Figuur 4 geeft de tevredenheid met het leven weer van de inwoners die aan de evaluatie hebben meegedaan. Tevredenheid met het leven wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gebruikt als graadmeter voor het subjectieve welzijn van mensen. We zien dat 48 procent van de inwoners aangeeft tevreden of zeer tevreden te zijn met het leven. We benoemden in hoofdstuk 2 dat mensen met een laag inkomen vaak minder tevreden zijn met het leven. Dit wordt in de kwalitatieve evaluatie weerspiegelt doordat 51 procent aangeeft niet tevreden met het leven te zijn.

Figuur 5 toont dat de pilot armoedebeloid voor ruim driekwart van de inwoners een positief of zeer positief effect heeft op de leefsituatie. Voor 2 procent heeft de pilot een negatief effect. Voor 23 procent van de inwoners heeft de pilot geen effect gehad op de leefsituatie.

Tevredenheid met het leven (ik ben op dit moment over mijn leven ...)

Figuur 4- tevredenheid met het leven

Effect van pilotvoorziening op leefsituatie (Het effect van de extra steun van de gemeente op mijn leefsituatie is ...)

Figuur 5- effect van pilot armoede op leefsituatie

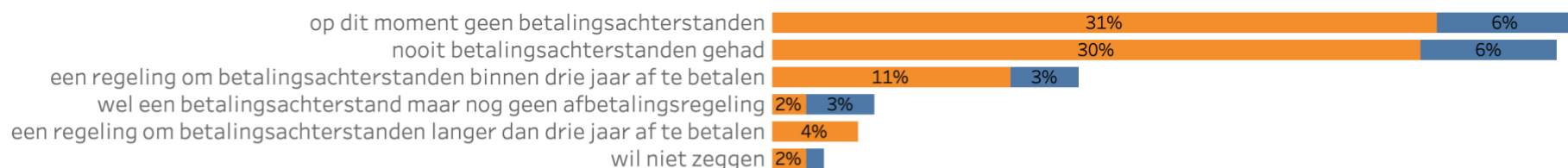
Veel deelnemers (84 procent) ervaren te weinig inkomen te hebben om sociaal actief te zijn (Figuur 6 op de volgende pagina). Bij 69 procent speelt dit probleem al langer dan drie jaar. Dit wijst op een structurele uitdaging in bestaanszekerheid. Toch zegt bijna 80 procent schuldenvrij te zijn. Dit betekent dat een laag inkomen niet altijd leidt tot betalingsachterstanden. Wel kan het ervoor zorgen dat mensen sociale activiteiten moeten missen. De cijfers laten zien dat financiële problemen langdurig zijn. Ze hebben impact op het dagelijks leven en de mogelijkheden om mee te doen in de samenleving.

Een belangrijke kanttekening is dat inwoners zelf aangaven wat zij als de grens van minimaal benodigde middelen beschouwen. Dit benadrukt het belang van een benadering die armoede bekijkt vanuit de leefwereld van de doelgroep, in plaats van uitsluitend vanuit de perspectieven van onderzoekers en beleidsmakers. Door inwoners zelf te laten bepalen waar deze grens ligt, wordt hun eigen ervaring en beleving centraal gesteld. Dit leidt tot een authentieker en relevanter onderzoek dat beter aansluit bij de realiteit van mensen die met armoede te maken hebben.

Inkomen (Mijn of ons inkomen is over het algemeen ...). Bij deze vraag bedoelen we met levensonderhoud alles wat de inwoner nodig heeft om te leven, zoals huur of hypotheek, energie, telefonie, internet, verzekeringen, kleding en de dagelijkse boodschappen. Met sociale activiteiten bedoelen we het kunnen meedoen aan sport, recreatie en cultuur.

Betalingsachterstand (Als het gaat om dit soort betalingsachterstanden dan heb ik of hebben wij ...). Hierbij is uitgelegd dat de vraag gaat over eventuele betalingsachterstanden die bij het Bureau Krediet Registratie (BKR) en bij overheidsinstanties geregistreerd zijn. Dit kunnen bijvoorbeeld betalingsachterstanden zijn bij de bank, zorgverzekeraar, woningverhuurder, energiebedrijf of belastingdienst.

Langdurigheid leefsituatie (Mijn leefsituatie waar ik zojuist over heb verteld, bestaat ...)

Langdurigheid leefsituatie
 ■ korter dan 3 jaar
 ■ langer dan 3 jaar

Figuur 6- ervaren inkomen voor levensonderhoud en sociale activiteiten, betalingsachterstand en langdurigheid van de leefsituatie.

4.2 Indicatoren leefgebieden

De grafieken in Figuur 7 en Figuur 8 laten zien hoe inwoners hun zorgen en veranderingen in verschillende levensgebieden ervaren. In Figuur 7 wordt duidelijk dat de meeste deelnemers weinig zorgen hebben over schulden en sociale relaties. Dit betekent dat een groot deel van hen in staat is financieel de eindjes aan elkaar te knopen en sociale steun ervaart. Tegelijkertijd veroorzaken fysieke gezondheid en het inkomen relatief meer zorgen. Dit suggereert dat veel inwoners zich kwetsbaar voelen op deze gebieden, bijvoorbeeld door gezondheidsproblemen of een structureel laag inkomen om in de samenleving mee te kunnen doen.

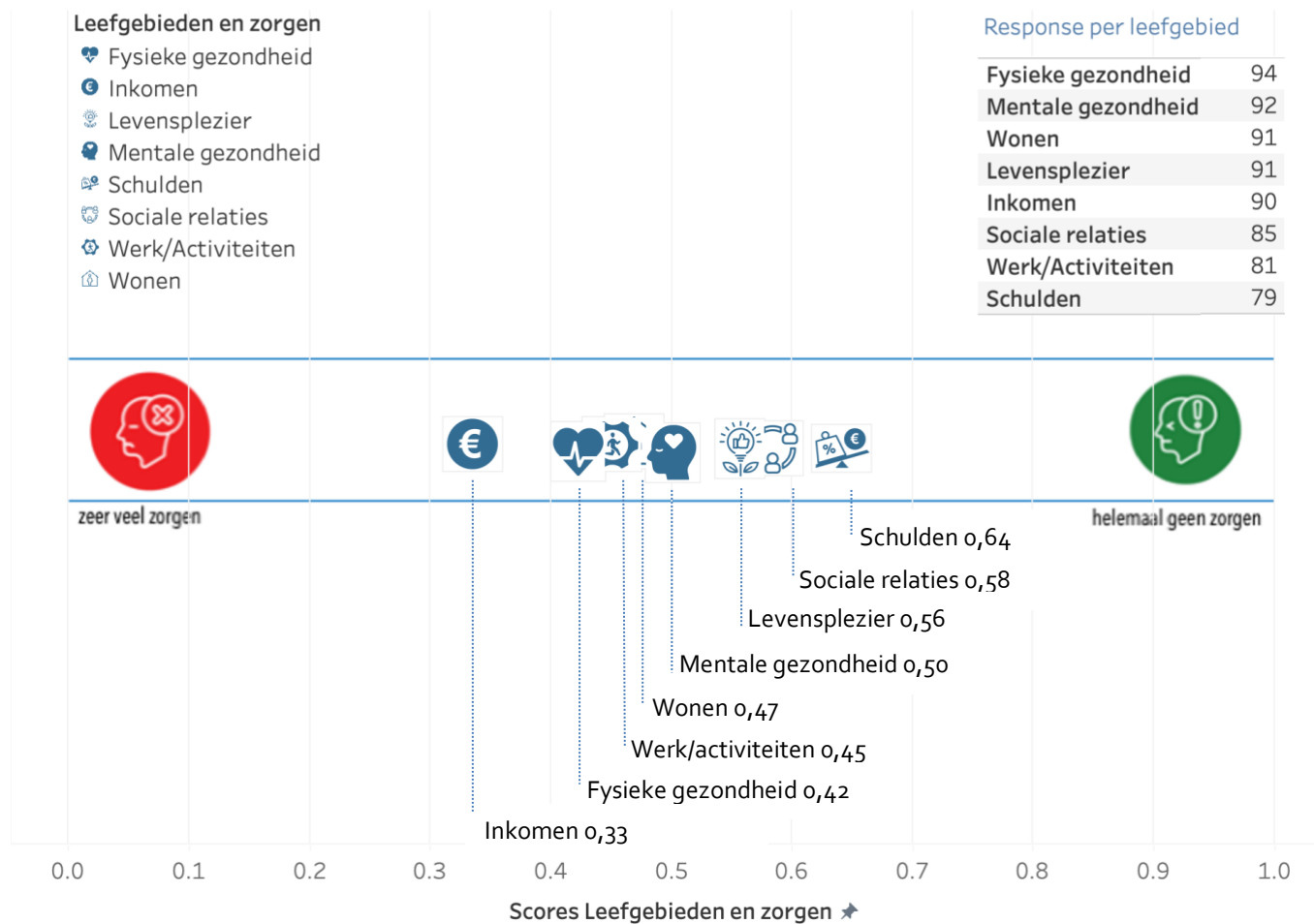
In Figuur 8 zien we hoe de pilot heeft bijgedragen aan veranderingen in de levenssituatie. De grootste positieve effecten worden ervaren op levensplezier en sociale relaties. Dit wijst erop dat de ondersteuning binnen de pilot inwoners helpt om meer mee te doen in de samenleving en zich minder sociaal geïsoleerd te voelen. Daarentegen zijn de veranderingen in inkomen en fysieke gezondheid minder groot. Dit is logisch, omdat inkomen vaak gekoppeld is aan structurele factoren zoals werk en toeslagen, en fysieke gezondheid niet direct door een korte pilot te verbeteren is.

De pilot heeft gezorgd voor een steuntje in de rug voor inwoners met een laag inkomen, vooral op het gebied van sociale relaties en levensplezier. De leefgebiedindicatoren bevestigen dat de gemeente een betekenisvolle bijdrage aan het welzijn van inwoners heeft geleverd. De ondersteuning heeft gezorgd voor meer levensplezier en sociale samenhang, wat een positief effect heeft op het welzijn van de deelnemers.

Toch laat de samenhang tussen de twee grafieken zien dat de zorgen over inkomen en fysieke gezondheid minder zijn afgenomen. Dit kan betekenen dat structurele problemen, zoals financiële onzekerheid en gezondheidsklachten, minder makkelijk te beïnvloeden zijn binnen de looptijd van de pilot. Dit kan wijzen op een kortstondig effect: de pilot heeft op korte termijn positieve verandering gebracht, maar de diepere, structurele uitdagingen blijven bestaan.

De manier waarop de levensgebieden gemeten zijn, helpt om deze verbanden te begrijpen. Doordat deelnemers de acht levensgebieden op een lijnschaal plaatsen, worden onderlinge verhoudingen zichtbaar. Hierdoor wordt duidelijk hoe de verschillende aspecten van het leven elkaar beïnvloeden. Sociale relaties en levensplezier verbeteren, maar als inkomen en gezondheid achterblijven, kan dit betekenen dat de impact van de pilot niet langdurig is zonder verdere maatregelen. Dit benadrukt het belang van duurzaam beleid dat niet alleen sociale participatie stimuleert, maar ook structurele verbeteringen in inkomen en gezondheid mogelijk maakt.

Leefgebieden en zorgen

Figuur 7-indicator leefgebieden en zorgen

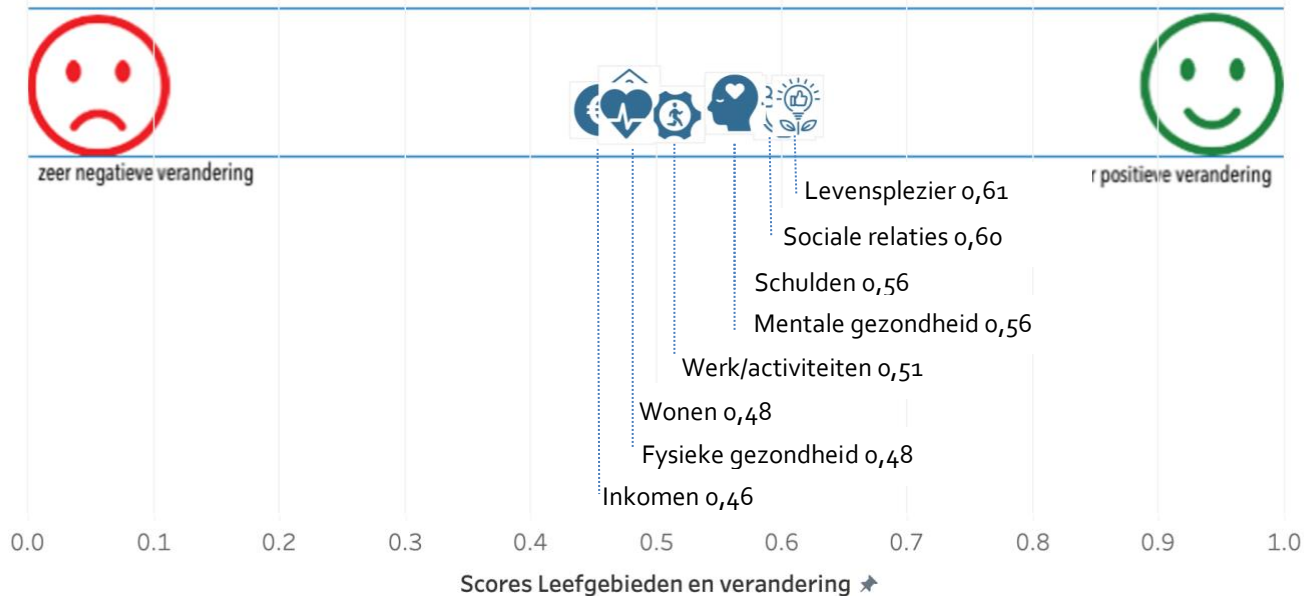
Leefgebieden en verandering

Leefgebieden en verandering

- ♥ Fysieke gezondheid
- € Inkomen
- ☺ Levensplezier
- 🧠 Mentale gezondheid
- 💰 Schulden
- 👥 Sociale relaties
- ⚙️ Werk/Activiteiten
- 🏠 Wonen

Response per leefgebied

Levensplezier	89
Inkomen	85
Mentale gezondheid	84
Fysieke gezondheid	82
Sociale relaties	81
Werk/Activiteiten	80
Wonen	79
Schulden	73

Figuur 8- leefgebieden en verandering

4.3 Indicatoren ervaren bestaanszekerheid

Figuur 9 tot Figuur 12 op de volgende pagina zijn de indicatoren en scores de waarden achter de vier condities van sociale kwaliteit. Zoals in hoofdstuk 2 beschreven vormen deze waarden volgens Movisie het kompas voor bestaanszekerheid: sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid, verbinding en waardering.

Inwoners werd gevraagd in hoeverre de extra steun van de pilot armoedebeleid hun gevoel heeft veranderd over deze vier waarden van bestaanszekerheid. Ze deden dit door hun gevoel aan te geven op een schaal die varieerde van 'tot een dieptepunt gedaald' tot 'tot een hoogtepunt gestegen'. Elke vraag werd vooraf ingeleid met een uitleg over de waarde.

Inleiding sociale rechtvaardigheid

De gemeente Dijk en Waard streeft naar een eerlijke verdeling van welvaart door te zorgen voor voldoende inkomen, veilige huisvesting en toegankelijke gezondheidszorg voor al haar inwoners. Geef aan in welke mate uw gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Inleiding gelijkwaardigheid

De gemeente streeft naar gelijke kansen voor elke inwoner, ongeacht afkomst of situatie, om volwaardig deel te nemen aan de samenleving en zich welkom te voelen. Geef aan in welke mate uw gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Inleiding verbinding

Een goed bestaan betekent niet alleen voldoende inkomen, maar ook het ervaren van verbinding met andere inwoners. Geef aan in welke mate uw verbinding met andere inwoners is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

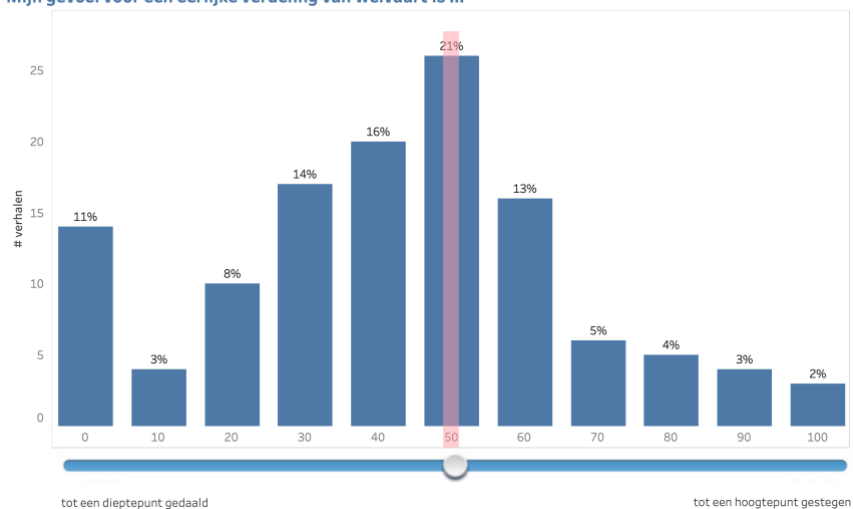
Inleiding waardering

Elke inwoner van Dijk en Waard moet de mogelijkheid hebben zichzelf te zijn en gewaardeerd te voelen, ook tijdens moeilijke tijden. Geef aan in welke mate uw gevoel gewaardeerd te worden is veranderd door de extra steun die u heeft gekregen.

Algemeen beeld uit indicatoren bestaanszekerheid

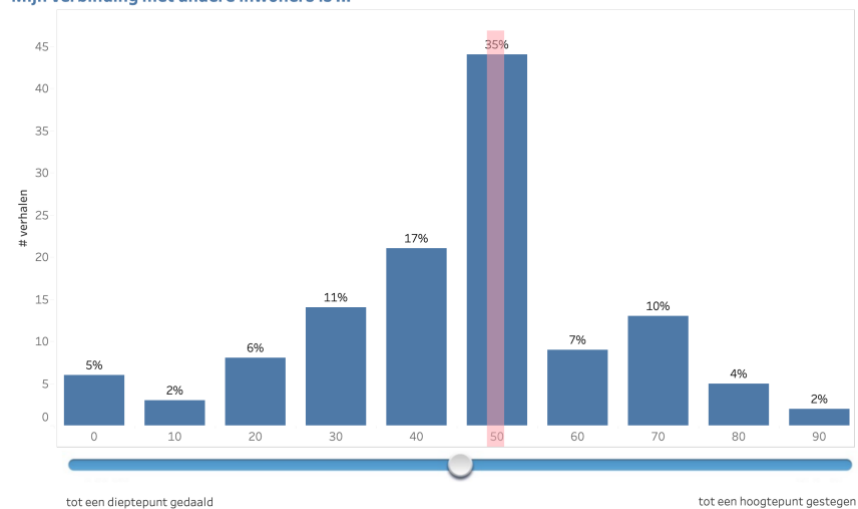
Wat we uit de figuren kunnen opmaken de gevoelens over de bestaanszekerheid gemiddeld genomen tijdens de pilot armoedebeleid licht zijn verslechterd. Op alle aspecten van bestaanszekerheid is de gemiddelde score 50 op een schaal van 0 tot 100 (de roze lijnen in de figuren geven de gemiddelde scores weer). Het is echter niet uitgesloten dat de gevoelens van inwoners los staan van de pilot armoedebeleid. Voor inwoners kan het ook een gelegenheid zijn geweest hun gevoelens over hun bestaanszekerheid in het algemeen te uitten.

Mijn gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is ...

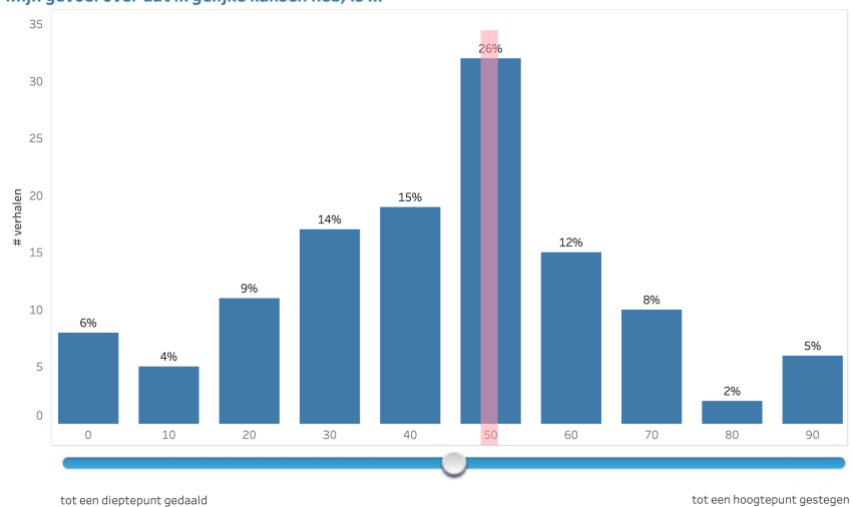
Figuur 9- indicator sociale rechtvaardigheid

Mijn verbinding met andere inwoners is ...

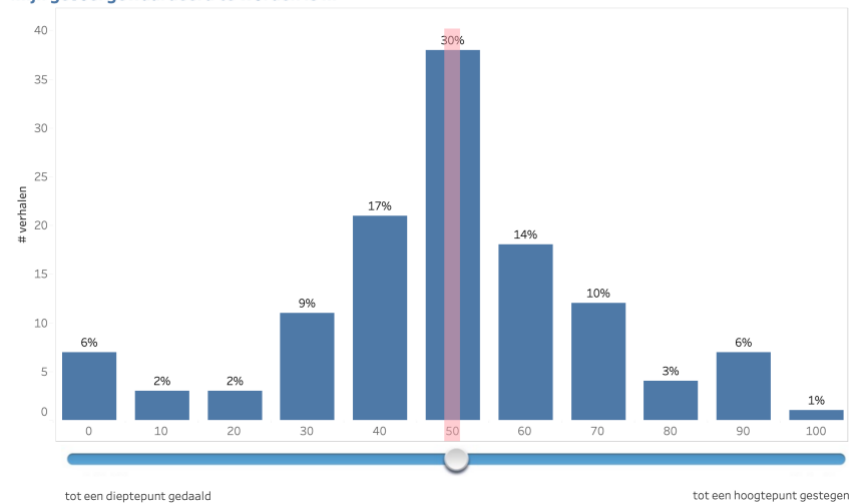
Figuur 11- indicator verbinding

Mijn gevoel over dat ik gelijke kansen heb, is ...

Figuur 10- indicator gelijkwaardigheid

Mijn gevoel gewaardeerd te worden is ...

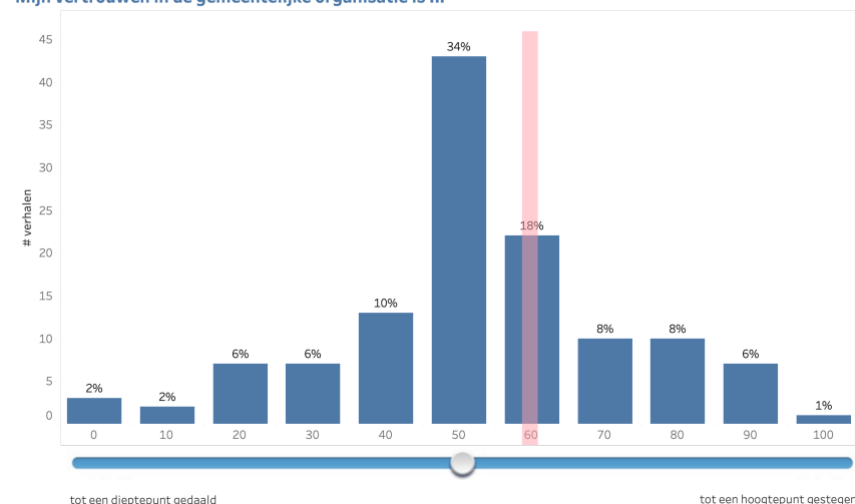

Figuur 12- indicator waardering

4.4 Indicator vertrouwen gemeentelijke organisatie

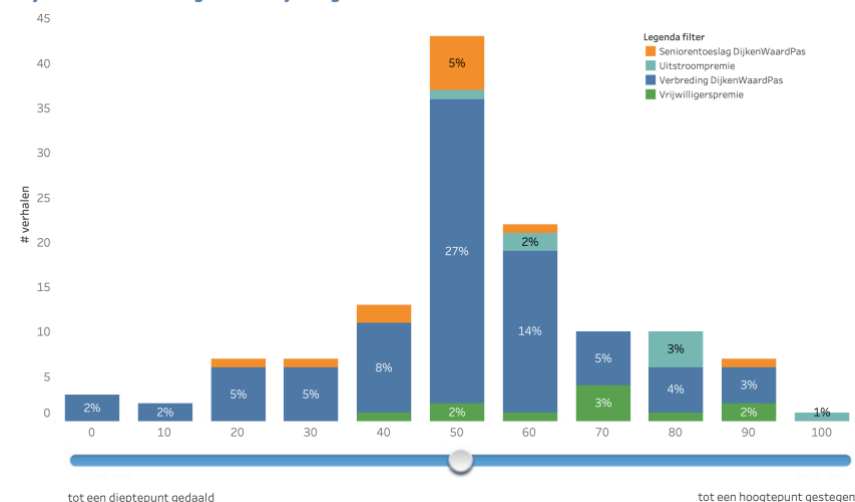
Figuur 13 illustreert dat het vertrouwen in de gemeentelijke organisatie door de pilot armoedebeleid gemiddeld licht is toegenomen. Figuur 14 geeft weer hoe het vertrouwen in de gemeente verdeeld is over 4 hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid. De chi-kwadraat toets werd uitgevoerd om te bepalen of er een significante correlatie is tussen het vertrouwen en de hoofdlijnen van de pilot. De testresultaten laten zien dat er geen sterk verband is. Met andere woorden, de verdeling van het vertrouwen verschilt niet sterk genoeg tussen de hoofdlijnen om te concluderen dat de pilot-onderdelen een meetbaar verschillend effect hebben op het vertrouwen.

Mijn vertrouwen in de gemeentelijke organisatie is ...

Figuur 13-indicator verandering vertrouwen in gemeente door pilot armoedebeleid

Mijn vertrouwen in de gemeentelijke organisatie is ...

Figuur 14- indicator vertrouwen gemeente naar hoofdlijnen van de pilot armoedebeleid

4.5 Analyse indicatoren eind- en tussenevaluatie

De data tonen dat de aspecten van leefsituatie, leefgebieden, bestaanszekerheid en vertrouwen in de gemeente overwegend consistent blijven tussen de eind- en tussenevaluatie. Hieruit volgen de volgende conclusies over de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek:

Consistentie in uitkomsten

De consistentie in hoe deelnemers aspecten van leefsituatie, leefgebieden, bestaanszekerheid en vertrouwen ervaren, versterkt de betrouwbaarheid van de resultaten. Deze uitkomsten bevestigen de aanname dat leefsituaties, leefgebieden bestaanszekerheid en vertrouwen, zeker rondom de armoedegrens, vaak langdurig zijn en minder snel veranderen. Dit is in lijn met wat verwacht wordt van deze doelgroep en de beoogde tijdsperiode van een jaar.

Validiteit van het onderzoek

Omdat de steekproefkenmerken tussen de evaluaties consistent zijn gebleven is de validiteit gewaarborgd. De resultaten zijn representatief voor de doelgroep en niet vertekend door veranderingen in de populatie. Het feit dat er geen grote afwijkingen zijn, wijst op een goede afstemming van de onderzoeksmethode op de werkelijkheid van de doelgroep.

Betrouwbaarheid van de metingen

De resultaten laten geen onverklaarbare uitschieters zien, wat erop wijst dat de vragen en het narratieve format de werkelijkheid goed weerspiegelen. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van het instrumentarium dat is gebruikt.

Tijdsperiode en impact

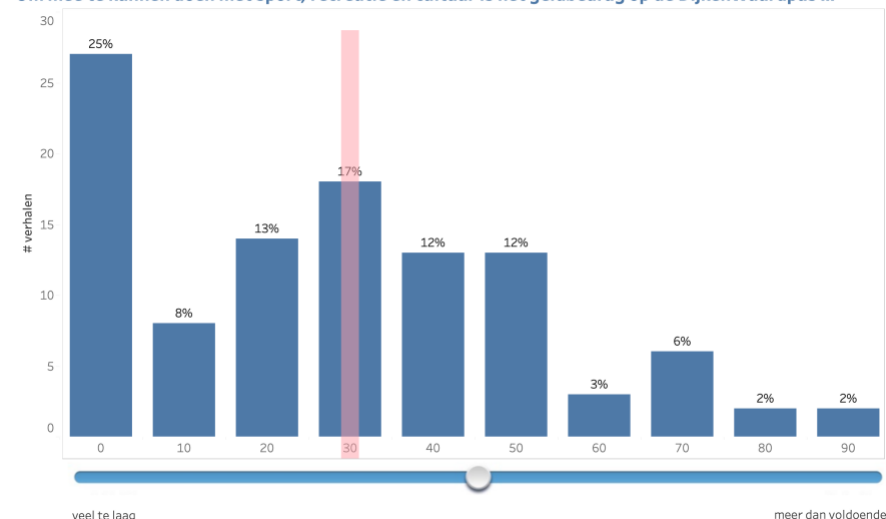
De beperkte tijdsperiode tussen de evaluaties (1 jaar) speelt een belangrijke rol. Het is niet onverwacht dat structurele en diepgewortelde kwesties zoals armoede en bestaanszekerheid geen significante veranderingen laten zien in een relatief korte periode. Dit geeft aan dat de onderzoeksmethode realistischer is dan bijvoorbeeld overdreven optimistische verwachtingen over snelle veranderingen.

4.7 Indicatoren pilot armoedebeloid

De grafieken in Figuur 15 en Figuur 16 laten zien hoe inwoners de DijkenwaardPas ervaren in relatie tot sociale participatie. In Figuur 15 wordt duidelijk dat veel deelnemers het bedrag op de pas als te laag beoordelen. De verdeling van de antwoorden toont aan dat een groot deel van de deelnemers moeite heeft om voldoende gebruik te maken van sport, recreatie en cultuur met het huidige saldo.

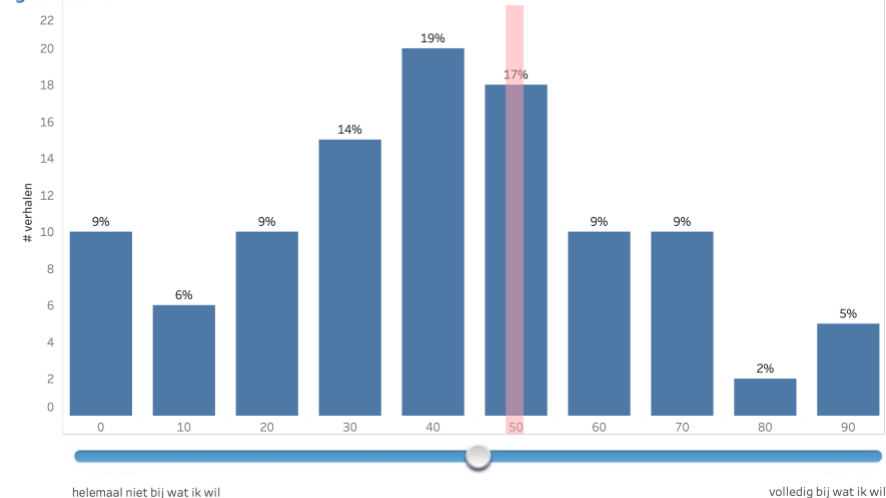
Figuur 16 laat zien dat inwoners ook vinden dat de acceptatieplekken van de pas niet altijd aansluiten bij hun behoeften. De spreiding van de antwoorden suggereert dat veel mensen graag meer keuzevrijheid willen in waar ze de pas kunnen gebruiken. De piek rond het midden van de schaal toont dat een deel van de deelnemers wel tevreden is, maar de relatief hoge scores aan de lage kant suggereren ruimte voor verbetering. Beide grafieken wijzen erop dat uitbreiding van het gebruik en een hoger bedrag de toegankelijkheid kunnen verbeteren.

Om mee te kunnen doen met sport, recreatie en cultuur is het geldbedrag op de Dijkenwaardpas ...

Figuur 15- indicator ervaren tegoeed op de DijkenwaardPas

Om mee te doen met sport, recreatie en cultuur passen de plekken waar ik de Dijkenwaardpas kan gebruiken ...

Figuur 16-indicator ervaren bestedingsmogelijkheden en behoefte

Algemeen beeld uit verhalen

5 Algemeen beeld uit verhalen

5.1 Analyse van de verhalen

Tabel 1 geeft inzicht in de ervaringen van inwoners die hebben deelgenomen aan de pilot armoedebeleid. De verhalen laten zien hoe inwoners hun leefsituatie ervaren, waarom zij extra steun nodig hebben, welke veranderingen zij merken in hun dagelijks leven door de pilot en hoe zij naar de toekomst kijken. De codes helpen om de rode draden in de verhalen te herkennen en de impact van de pilot beter te begrijpen.

De codes zijn onderverdeeld in verschillende thema's:

- **Bestedingen:** Waar wordt de DijkenwaardPas aan besteed? Veel inwoners gebruiken de pas voor sport, cultuur en activiteiten met kinderen. Tegelijkertijd geven zij aan dat er beperkingen zijn in het aanbod en de hoogte van het bedrag.
- **Ervaringen met de DijkenwaardPas en premies:** Dit omvat de waardering voor de pas, het gemak van gebruik, maar ook tekortkomingen en behoeften. Een deel van de inwoners is positief verrast door de premie, terwijl anderen aangeven dat het bedrag niet toereikend is.
- **Intrinsieke effecten:** Hier gaat het om de bredere impact op het leven van inwoners. De pas draagt bij aan sociale participatie en vermindert stress en financiële zorgen, wat bijdraagt aan een gevoel van zekerheid.
- **Kwaliteit van leven:** De verhalen laten zien hoe de pilot invloed heeft op werk, vrijwilligerswerk en het algemene welzijn. Sommige inwoners ervaren meer mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving.
- **Obstakels:** Veel inwoners ervaren structurele belemmeringen zoals gezondheidsproblemen, hoge kosten voor levensonderhoud, sociale uitsluiting en schulden. Deze factoren maken het moeilijk om volledig te profiteren van de pas.
- **Suggesties:** Inwoners deelden ideeën en adviezen voor verbetering, zoals uitbreiding van de bestedingsmogelijkheden en een hogere vergoeding.

In de volgende secties gaan we dieper in op elk thema en de inzichten die deze bieden.

Thema	Code	Beschrijving	Aantal keer in verhalen
Bestedingen	Kringloopwinkel	Rataplan, kledingbank, zehandspullen	47
	Sporten	Bezoek of lidmaatschap sportschool, vereniging	28
	Voor en met kinderen	Divers gebruik DijkenwaardPas om iets met kinderen te kunnen doen of iets voor hen te kopen	24
	Bioscoop	Bezoek aan bioscoop	21
	Cultuur	Bezoek aan theater, muzieklessen, cursussen, bibliotheek	18
	Huisraad	Meubilair, elektronica, witgoed, fiets	16
	Zwemmen	Zwemlessen, vrij zwemmen	13
Ervaringen DijkenwaardPas en premies	Waardering	Uitingen van waardering over bestaan van de pas en ontvangen premies	82
	Tekortkomingen en behoefte	Activiteiten of bestedingen die niet gedaan kunnen worden en die inwoners juist graag zouden willen	57
	Gemak DijkenwaardPas	Ervaringen over het gemak van de pas	21
	Verrast door premie	Fragmenten waarin inwoners aangeven verrast te zijn met een premie	9
	Inhoudingen	Inhouding van premie door verrekening met schulden of ander inkomen	4
Intrinsieke effecten	Meedoen/verrijking	Mee kunnen doen met familie en vrienden, verrijking kwaliteit van leven	35
	Verlichting van stress en zorgen	Gevoelens van meer financiële ruimte en vrijheid	23
Kwaliteit van leven	Positieve levenshouding	Fragmenten over hoe inwoners met weinig financiële ruimte het beste ervan maken	19
	Werk en activiteit	Fragmenten over werk en activiteiten die zingevend zijn	14
	Vrijwilligerswerk	Fragmenten over de zingeving van vrijwilligerswerk	13
	Geen stress of zorgen	Over de stress van het continue eindjes aan elkaar moeten knopen	11
Obstakels in dagelijks leven	Gezondheid	Beperkingen in dagelijks leven door (lichamelijke of mentale) gezondheidsproblemen	51
	Hoge kosten levensonderhoud	Over de hoge kosten van levensonderhoud	34
	Bewust keuzes moeten maken	Te weinig inkomen om leuke dingen te kunnen doen of huisraad te vervangen	29
	Alleenstaande ouders	Ervaringen van alleenstaande ouders	13
	Uitsluiting en eenzaamheid	Over het niet sociaal actief zijn	10
	Schaamte en stigmatisering	Door andere mensen in hokjes worden geplaatst, schaamtegevoelen	8
	Depressiviteit	Neerslachtigheid als gevolg van leven rond armoedegrens	8
	Integratie, taalbarrière	Verhalen van inwoners met migratieachtergrond en waar zij tegenaanlopen	7
	Uitzonderlijke leefsituaties	Leefsituaties die buiten de ervaren norm vallen	7
	Schulden	Door schulden of bewindvoering beperkt in financiële mogelijkheden	5
Suggesties	Suggesties voor gemeente	Opmerkingen, vragen, en ideeën van inwoners n.a.v. de evaluatie	40

Tabel 1-codering van 125 verhalen door thematische analyse en het aantal keer dat een code in de verhalen voorkomt.

5.2 Bestedingen

De verhalen laten zien hoe inwoners de DijkenwaardPas, uitstroom- en vrijwilligerspremie met name gebruiken om sociale en culturele activiteiten te bekostigen. De codes binnen de groep Bestedingen geven een gevarieerd beeld van uitgaven, variërend van basisbehoeften zoals schoolkosten en ziektekosten tot vrijetijdsbestedingen zoals sport en cultuur.

De kringloopwinkel is de meest genoemde besteding in de verhalen. Dit wijst erop dat veel inwoners financiële krapte ervaren en tweedehandswinkels actief gebruiken om in hun basisbehoeften te voorzien. De pas helpt om extra aankopen te doen, zoals kleding en huishoudelijke spullen, die anders moeilijk bereikbaar zouden zijn.

Daarnaast laten de verhalen zien dat de DijkenwaardPas ook zorgt voor kleine, maar betekenisvolle verbeteringen in het dagelijks leven. Zo maakt de pas het mogelijk om deel te nemen aan sportverenigingen, naar de bioscoop te gaan of kinderen op zwemles te doen. Dit draagt bij aan sociale participatie en kwaliteit van leven.

Inwoners die een uitstroom- of vrijwilligerspremie ontvingen, besteedden deze voornamelijk aan huisraad. Dit suggereert dat de extra financiële ondersteuning wordt gebruikt voor grotere aankopen die buiten de dagelijkse basisbehoeften vallen. Denk aan meubels, elektronica of andere duurdere goederen die bijdragen aan het woongenot en de kwaliteit van leven. Dit laat zien dat inwoners de premie inzetten om hun leefsituatie structureel te

verbeteren, bijvoorbeeld door duurzame aankopen te doen die anders onbereikbaar zouden zijn. De besteding aan huisraad benadrukt het belang van financiële ruimte voor uitgaven die verder gaan dan alleen het strikt noodzakelijke.

Tegelijkertijd geven sommige inwoners aan dat de financiële ondersteuning nog onvoldoende is om structureel mee te doen, vooral bij grotere uitgaven zoals sportabonnementen of wanneer huisraad zoals meubilair of witgoed vervangen moet worden.

De bestedingspatronen laten zien dat de ondersteuning zowel praktische als sociale voordelen biedt. De veelvuldige verwijzing naar kringloopwinkels benadrukt hoe belangrijk toegankelijke en betaalbare basisvoorzieningen zijn voor inwoners met een laag inkomen.

Kringloopwinkel: "Ook gaan we regelmatig naar de kringloop en zijn we blij dat we met de pas wat extra kunnen aanschaffen. Het helpt om toch af en toe iets nieuws in huis te halen."

Sporten: "Met de pas heb ik al een aantal jaren de sportvereniging kunnen betalen. Anders had ik dat nooit kunnen doen."

Huisraad: "De extra steun heeft een grote verandering gebracht. Ik kon eindelijk een fatsoenlijke bank kopen, wat mijn huis een stuk leefbaarder maakt."

Zwemmen: "De extra steun van de gemeente heeft een duidelijke impact gehad. Mijn kinderen kunnen nu eindelijk op zwemles, wat anders onbereikbaar was."

5.3 Ervaringen DijkenwaardPas en premies

De ervaringen van inwoners met de DijkenwaardPas en de bijbehorende premies zijn gemengd. Veel deelnemers spreken hun waardering uit voor de pas en de extra financiële ondersteuning. Tegelijkertijd blijkt uit de verhalen dat er tekortkomingen en behoeften zijn, zoals de wens om de pas op meer plekken te kunnen gebruiken en een hoger bedrag om structureel mee te kunnen doen. Daarnaast benoemen inwoners het gemak van de pas, omdat deze eenvoudig in gebruik is en direct inzetbaar bij aangesloten organisaties. In hoofdstuk 6.3 gaan we dieper in op de bestedingsbehoefte van inwoners die aan het onderzoek hebben deelgenomen.

Een aantal inwoners was positief verrast door een premie, vooral omdat zij niet op de hoogte waren van het bestaan ervan of het bedrag hoger uitviel dan verwacht. Tegelijkertijd gaven twee inwoners aan dat de ontvangen premie werd verrekend met schulden of andere inkomsten, waardoor het daadwerkelijke effect beperkt bleef. In hoofdstuk 6.4 gaan we dieper in op de ervaringen van inwoners die een uitstroom- of vrijwilligerspremie kregen.

Waardering: "Vind het fijn dat je ermee naar de kringloopwinkel kan. Je kunt dan toch af en toe iets nieuws aanschaffen zonder dat het meteen een grote hap uit je budget neemt."

Tekortkomingen en behoeften DWpas: "Ik heb geen idee op cool na en de bioscoop, de rest heb ik niets aan. In Alkmaar krijg je 200 euro meer!!! en kan je het ook bij rataplan uitgeven. Wat moet ik met dansen of ballet? Vaak verloopt mijn tegoed omdat ik het niet kan besteden."

Gemak DWpas: "Het is voor mij tot nu toe makkelijk in gebruik omdat ik geen pincode hoeft te gebruiken maar de pas gewoon aan de betreffende medewerker kan geven die precies weet hoe het werkt."

Verrast door premie: "Mevrouw schrok van het bedrag. Het is zoveel. Ze wist niet dat dit bestond en dat ze daar recht op had."

Ontvangen premie en inhoudingen: "De inwoner kreeg een uitstroompremie na het verlaten van de bijstand, maar dat werd meteen verrekend met een oude schuld. Daardoor merkte ze er weinig van."

5.4 Intrinsieke effecten pilot armoedebeleid

De intrinsieke effecten van de DijkenwaardPas en de bijbehorende premies laten zien dat de ondersteuning verder gaat dan alleen financiële verlichting. De verhalen van inwoners maken duidelijk dat de pas een belangrijke rol speelt in sociale participatie (meedoen/verrijking) en het verminderen van stress en financiële zorgen.

Meedoen en verrijking

Veel inwoners geven aan dat de pas hen de mogelijkheid biedt om deel te nemen aan activiteiten die anders buiten bereik zouden blijven. Dit draagt bij aan hun gevoel van eigenwaarde en verbondenheid met de samenleving. Voor sommige inwoners betekent dit dat ze samen met familie of vrienden iets kunnen ondernemen, terwijl anderen aangeven dat ze zich door de pas minder buitengesloten voelen.

"Ze waardeert de regeling enorm en voelt zich gesteund. Het geeft haar het gevoel dat ze er nog bij hoort."

"Daar heb ik echt van genoten! Bioscoop, Ballorig met de kleinkinderen, zomaar iets kunnen doen zonder te rekenen of het kan."

Verlichting van stress en zorgen

Naast sociale verrijking zorgt de pas ook voor meer financiële ademruimte. Inwoners geven aan dat de extra steun hen helpt om vaste lasten beter te beheersen en minder te hoeven piekeren over geldzaken. Dit verlaagt de dagelijkse stress en draagt bij aan een gevoel van stabiliteit en zekerheid.

"Met de pas heb ik al een aantal jaren de sportvereniging kunnen betalen. Anders had ik dat nooit kunnen doen."

"Wat helpt in het dagelijks leven? - Het geld voor sport en cultuur, dat is een zorg minder!"

De DijkenwaardPas en de uitstroom- en vrijwilligerspremie hebben niet alleen een materiële waarde, maar ook een grote emotionele en sociale impact. Inwoners ervaren meer ruimte om mee te doen en voelen zich minder buitengesloten. Tegelijkertijd draagt de pas bij aan een vermindering van stress, doordat het net dat beetje extra financiële zekerheid biedt. Dit laat het belang zien van armoedebeleid dat niet alleen kijkt naar basisbehoeften, maar ook naar sociale en psychologische effecten.

5.5 Kwaliteit van leven

De pilot armoedebelid heeft niet alleen invloed op financiële situatie, maar ook op de algemene kwaliteit van leven van inwoners. De verhalen laten zien dat de ondersteuning bijdraagt aan een positieve levenshouding, toegang tot werk en activiteiten, mogelijkheden voor vrijwilligerswerk, en een afname van stress en zorgen.

Positieve levenshouding

Sommige inwoners ervaren door de pilot meer stabiliteit en mogelijkheden, wat hun algemene levenshouding verbetert. De ondersteuning biedt ruimte om deel te nemen aan activiteiten die bijdragen aan hun welzijn. In hoofdstuk 6.9 gaan we hier dieper op in.

Werk en activiteit

Voor sommige deelnemers heeft de ondersteuning geholpen om werk te vinden of zich verder te ontwikkelen. Dit geeft hun niet alleen financiële stabiliteit, maar ook een gevoel van voldoening.

"Wat haar helpt in het dagelijks leven, is haar werk. Ze is trots dat ze zelfstandig werk heeft gevonden en geniet van de leuke samenwerking met haar team. Het werk geeft haar een gevoel van acceptatie en erbij horen, ondanks dat ze de taal nog leert. Ze spreekt een mix van Engels en Nederlands op de werkvloer, wat haar helpt om zich stap voor stap te ontwikkelen."

Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk speelt voor meerdere inwoners een belangrijke rol. Het biedt hun een kans om bij te dragen aan de samenleving en een zinvolle dagbesteding te hebben.

"Ook het werken bij de Voedselbank als vrijwilliger heeft hem geholpen om weer sociale verbinding en erkenning te vinden. Hij waardeert de samenwerking met collega's, die hem het gevoel geven dat hij ergens bij hoort en gezien wordt."

Geen stress of zorgen

Voor veel inwoners zorgt de financiële ondersteuning voor verlichting van zorgen. De zekerheid dat er extra financiële hulp is, vermindert stress en geeft meer ademruimte in het dagelijks leven.

"Wat ik nodig heb om mij goed te voelen over mijn leven is dat ik niet meer steeds achter de feiten aan hoeft te lopen. Dat ik meer vaste lasten moet gaan betalen en minder te besteden heb en daarin ook minder te besteden heb aan het soms uitgaan met vriendinnen bijvoorbeeld. Of wel dat kopje koffie op een terras mee kunnen drinken."

"De grootste verandering is simpelweg dat het een hoop zorgen wegneemt omdat ik me geen zorgen meer hoeft te maken over kleding en kleine huishoudelijke spulletjes, die gewoon bij de kringloop te halen zijn."

De pilot draagt bij aan de kwaliteit van leven van inwoners, zowel door het verminderen van financiële stress als door het creëren van nieuwe kansen in werk en sociale activiteiten. Dit benadrukt het belang van armoedebelid dat niet alleen kijkt naar financiële ondersteuning, maar ook naar welzijn en maatschappelijke participatie.

5.6 Obstakels in het dagelijkse leven

De verhalen laten zien dat inwoners die financiële ondersteuning ontvangen via de DijkenwaardPas en premies nog steeds te maken hebben met structurele obstakels in hun dagelijks leven. Deze obstakels maken het moeilijk om financieel en sociaal stabiel te blijven. De meest genoemde problemen zijn gezondheidsklachten, hoge kosten van levensonderhoud, gedwongen keuzes door beperkte middelen, alleenstaand ouderschap en sociale uitsluiting of eenzaamheid. Daarnaast komen er ook minder vaak genoemde obstakels naar voren die mogelijk breder spelen onder inwoners.

Gezondheid als grootste obstakel

Veel inwoners ervaren fysieke of mentale gezondheidsproblemen die hun dagelijks functioneren beïnvloeden. Dit maakt het lastiger om werk te behouden of sociale activiteiten te ondernemen. Chronische aandoeningen, beperkingen en psychische klachten zorgen ervoor dat mensen minder zelfredzaam zijn en vaak extra zorgkosten hebben.

"Achteruitgang van mijn gezondheid is chronisch, bewegen zonder belastingen heel belangrijk, bv. Hometrainers zijn erg duur, door de DijkenWaardpas heb ik een 2e hands zitfiets bij Rataplan kunnen aanschaffen, heel blij mee!"

Hoge kosten levensonderhoud en financiële afwegingen

Een ander veelvoorkomend obstakel is de hoge kosten van levensonderhoud. Basisvoorzieningen zoals huur, energie, voeding en verzekeringen nemen een groot deel van het budget in beslag, waardoor er weinig overblijft voor andere uitgaven. Dit dwingt

Inwoners tot bewuste keuzes, bijvoorbeeld tussen noodzakelijke aankopen en sociale activiteiten. Inwoners geven aan dat zij regelmatig moeten afzien van ontspanning of deelname aan de maatschappij omdat de financiële ruimte ontbreekt.

"Voor mensen met een laag inkomen en met weinig bestedingsmogelijkheden is het lastig om mee te doen met sociale activiteiten in de maatschappij, zo ook voor mij. Even gaan bowlen, met de kinderen naar een speelpark, zwembad of naar sportactiviteiten zijn die momenten waar je eigenlijk niet over na zou moeten denken, helemaal als het kinderen betreft."

Alleenstaand ouderschap en sociale uitsluiting

Alleenstaande ouders benoemen hoe lastig het is om financieel rond te komen en tegelijkertijd de zorg voor hun kinderen te dragen. Ze hebben vaak minder tijd om te werken en ervaren een verhoogde druk om financieel stabiel te blijven. Daarnaast voelen sommige inwoners zich sociaal uitgesloten of eenzaam. Zij geven aan dat ze niet met vrienden of familie kunnen meedoen aan activiteiten, wat kan leiden tot gevoelens van schaamte of isolatie.

"De kaart is zo belangrijk. Mensen die in 'armoede' leven worden vaak ook door de buitenwereld uitgesloten. Niet altijd bewust of bedoeld, maar het gebeurt wel. Dan kom ik weer op de prijzen van activiteiten: van muzieklus, workshop, reanimatiecursus of een bioscoop of sportclub is voor veel mensen waaronder ik zelf niet weggelegd, terwijl het heel fijn is om in bijzijn van anderen te zijn en samen met andere mensen iets te ondernemen. Maar als je het in je eentje al niet kunt betalen, sluit je ook niet aan."

Signalen die mogelijk breder spelen

Naast de meest genoemde obstakels zijn er ook minder vaak benoemde, maar niet minder belangrijke signalen. Zo geven sommige inwoners aan te worstelen met stigmatisering en schaamte, waardoor ze minder snel hulp zoeken of gebruik maken van beschikbare regelingen. Ook integratie en taalbarrières komen naar voren, vooral onder inwoners met een migratieachtergrond, die aangeven moeite te hebben met het vinden van passend werk of sociale aansluiting. Hoewel deze signalen minder vaak worden genoemd, kunnen ze indicatief zijn voor bredere problemen die niet altijd expliciet benoemd worden.

In hoofdstuk 6.5 gaan we dieper in op de signalen van schaamte en stigmatisering.

5.7 Suggesties voor gemeenten

Waar komen de suggesties vandaan?

De meeste suggesties van inwoners zijn afkomstig uit de ruimte die zij krijgen om na de vragenlijst opmerkingen of aanvullingen te geven. Dit gaf hun de mogelijkheid om thema's aan te kaarten die niet direct via de vragenlijst aan bod kwamen. De verhalen laten zien dat inwoners niet alleen reageren op hun eigen situatie, maar ook bredere beleidsmatige knelpunten signaleren en concrete verbeterpunten aandragen.

Waar bestaan de suggesties uit?

De suggesties variëren sterk, maar richten zich vaak op praktische verbeteringen en uitbreidingen van de DijkenwaardPas. Veel inwoners geven aan dat het bedrag op de pas niet toereikend is om volledig deel te nemen aan sociale en culturele activiteiten. Daarnaast wordt gesuggereerd om de acceptatieplekken van de pas uit te breiden, zodat deze op meer locaties gebruikt kan worden.

Naast financiële aspecten benoemen inwoners ook bredere thema's, zoals de wens voor meer persoonlijke begeleiding bij financiële problemen en aanvullende ondersteuning op het gebied van gezondheid en welzijn. Sommige inwoners geven aan dat er meer aandacht moet komen voor de toegankelijkheid van gemeentelijke regelingen, omdat niet iedereen weet welke ondersteuning beschikbaar is of hoe deze aangevraagd kan worden.

De suggesties laten zien dat inwoners graag actief meedenken over het armoedebeleid en concrete verbeteringen aandragen. Dit benadrukt het belang van een toegankelijk en flexibel beleid dat aansluit bij de behoeften van inwoners. Het biedt de gemeente waardevolle inzichten om de DijkenwaardPas en andere ondersteuningsmaatregelen beter af te stemmen op de praktijk.

"Er zijn steeds meer inwoners, die net buiten de regeling en pas vallen, terwijl deze groep het in verhouding veel moeilijk heeft om rond te komen, mede omdat ze nergens voor in aanmerking komen (de zgn. verborgen armoede) ...misschien tijd om hier na te kijken."

"Ik ben van mening dat het bedrag veel te weinig is om daadwerkelijk 'gelijke' verdeeldheid te krijgen op de gebieden die aangeboden worden."

"De Dijk en Waard Pas uitbreiden met de mogelijkheid tot betalen van een dierenartsrekening (net zoals in Alkmaar mogelijk is) zou geweldig helpen."

"Vindt alleen jammer dat als je naar de bioscoop wilt niet online kan reserveren met de pas."

"Mijn vrijheid is mijn auto en dat wordt dan onmogelijk gemaakt voor mensen met een laag inkomen. Beter is het als jullie de Rivierenwijk uit de parkeervergunning schrappen, hier wonen voornamelijk mensen met een laag inkomen, dit levert nog meer zorgen op boven op de zorgen die er al bestaan om rond te kunnen komen."

"Graag zou het fijn zijn als er een duidelijk overzicht per brief of anders in het weekblad of per radio wordt verteld waar de pas te besteden valt."

Verdiepende analyses

6 Verdiepende analyses

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we de meest relevante verdiepende analyses die bijdragen aan de beantwoording van de onderzoeksvragen. We richten ons daarbij op drie kernpunten:

1. Vervolg vragen uit de tussenevaluatie, zoals welke doelgroepen de meeste financiële en sociale zorgen ervaren en in hoeverre de voorzieningen van de stadspas aansluiten bij de behoeften van inwoners.
2. Context en diepgang, om beter te begrijpen hoe de leefsituatie en ervaren bestaansonzekerheid van deelnemers eruit ziet.
3. Zwakke signalen en bijzondere situaties, waarin we schrijnende of minder zichtbare ervaringen uit verhalen en data belichten.

Deze verdiepende analyses worden verder uitgewerkt aan de hand van een aantal kernonderwerpen die centraal staan in de ervaringen van deelnemers:

- **Ervaringen met de uitstroom- en vrijwilligerspremie:** welke impact deze premies hebben gehad en hoe deelnemers deze hebben ingezet.
 - **Schaamte en stigmatisering:** hoe gevoelens van schaamte en het oordeel van anderen invloed hebben op het dagelijks leven.
 - **Leefsituatie van alleenstaande moeders:** de specifieke uitdagingen van deze groep en hoe zij de pilot ervaren.
 - **Uitzonderlijke leefsituaties:** bijzondere en schrijnende verhalen die inzicht geven in minder zichtbare problematiek.
 - **De diepe lagen van armoede:** de structurele en psychologische effecten van langdurige financiële onzekerheid.
 - **Veerkracht en positieve levenshouding:** hoe inwoners ondanks financiële beperkingen manieren vinden om hun leven vorm te geven.
 - **Bereidwilligheid om mee te denken:** 45 van de 125 deelnemers hebben zich aangemeld om mee te denken over het armoedebeleid van de gemeente. Dit laat zien dat veel inwoners zich betrokken voelen bij verbeteringen en ideeën willen aandragen voor effectievere ondersteuning.
- **Ervaren inkomen:** hoe inwoners hun financiële situatie beleven en waar de grootste knelpunten zitten.
 - **Bestedingsbehoefte DijkenwaardPas:** de behoefte van inwoners aan meer flexibiliteit in bestedingsmogelijkheden.

6.2 Ervaren inkomen

Figuur 17 laat zien dat 84 procent van de deelnemers onvoldoende inkomen ervaart om sociaal actief te zijn, zoals deelname aan sport, cultuur of andere sociale activiteiten. Voor 69 procent van hen is dit al langer dan drie jaar het geval, wat wijst op een structureel probleem. Tegelijkertijd blijkt uit de grafieken dat 75 procent van de deelnemers momenteel schuldenvrij is.

Deze resultaten laten een belangrijke tweedeling in financiële gezondheid zien. Enerzijds lukt het de meeste deelnemers om schuldenvrij te blijven, wat erop wijst dat zij zeer bewust omgaan met hun financiële situatie en zich aanpassen aan hun beperkte middelen. Anderzijds betekent dit niet dat ze financieel gezond zijn: een groot deel ervaart structureel een te laag inkomen, waardoor zij niet volwaardig kunnen meedoen aan de samenleving.

Uit de verhalen van inwoners die aangeven onvoldoende inkomen te hebben om sociaal actief te zijn, komen meerdere terugkerende patronen naar voren:

Structurele financiële beperkingen beïnvloeden sociale participatie

Veel inwoners hebben net genoeg om hun vaste lasten te betalen, maar missen financiële ruimte voor sociale activiteiten zoals sport, cursussen, of simpelweg een terrasje pakken met vrienden.

Het gebrek aan financiële ruimte leidt ertoe dat inwoners regelmatig afhaken bij sociale activiteiten, wat gevoelens van isolatie en eenzaamheid versterkt.

Zorgvuldige financiële planning en noodgedwongen zuinigheid

Inwoners geven aan dat ze extreem bewust omgaan met hun uitgaven en altijd vooruit moeten plannen om financiële tegenvallers op te vangen. Veel van hen hebben geleerd om met weinig rond te komen, maar benoemen ook de constante stress die dit met zich meebrengt.

Grote invloed van gezondheidsproblemen en fysieke beperkingen

Een aanzienlijk deel van de inwoners leeft met een chronische ziekte, beperking of psychische klachten, waardoor werken geen optie is en ze afhankelijk zijn van een uitkering. De combinatie van een laag inkomen en hoge zorgkosten (zoals medicatie, therapieën, of hulpmiddelen) vergroot de financiële druk.

Armoede gaat verder dan geld: impact op eigenwaarde en welzijn

Meerdere inwoners geven aan zich minderwaardig te voelen doordat ze financieel niet kunnen meedoen. Ze vergelijken hun situatie vaak met vrienden of familieleden die het beter hebben. Er is schaamte rondom financiële beperkingen, vooral als het gaat om hulp vragen of gebruik maken van armoederegelingen.

Beperkte toegang tot mogelijkheden en regelingen

Hoewel de Dijk en Waard Pas helpt, ervaren inwoners beperkingen in de bestedingsmogelijkheden. Veel deelnemers zouden graag zien dat de pas breder inzetbaar is, bijvoorbeeld voor boodschappen of openbaar vervoer. Er is frustratie over bureaucratische processen rondom armoederegelingen, zoals herhaaldelijk moeten uitleggen waarom ze in aanmerking komen voor een bepaalde ondersteuning. Dit wordt als ontmoedigend en soms vernederend ervaren.

Veerkracht en creativiteit ondanks beperkte middelen

Ondanks de moeilijke situatie geven veel inwoners aan dat ze zich proberen te redden en creatieve manieren vinden om met hun beperkingen om te gaan. Ze waarderen de kleine dingen in het leven, zoals het kunnen kopen van een tweedehands meubelstuk of een bioscoopbezoek via de DijkenwaardPas.

Het armoedebeleid lijkt op korte termijn enige verlichting te bieden, maar lost de fundamentele uitdagingen rondom bestaanszekerheid niet op. Deelnemers weten vaak goed rond te komen en hebben weinig schulden, maar dit gaat ten koste van sociale participatie en kwaliteit van leven. Dit bevestigt het beeld dat armoede niet alleen gaat over schulden of acute geldproblemen, maar vooral over een langdurig tekort aan financiële ruimte om volwaardig deel te nemen aan de maatschappij.

"Ik woon met mijn man en we hebben twee kinderen. Het was voor mij moeilijk om mijn kinderen in te schrijven voor sportactiviteiten. Want het is te duur vergeleken met ons inkomen."

"Ik krijg momenteel een bijstandsuitkering via Zaffier, maar op mijn pas staat 85 euro daar doe ik alleen mee, dingen halen bij rataplan of ik gebruik hem bij de kledingbank via de voedselbank. Om er echt mee te gaan sporten of zwemmen is niet haalbaar met het tegoed op de pas."

"Ik ben afgekeurd na 2 beroertes, en heb al jaren een WAO-uitkering. Mijzelf verzorgen enzo gaat nog wel, maar mijn WAO is op het bestaansminimum. Daarnaast heb ik COPD door het roken, al ben ik al jaren gestopt, ik ga wat dat betreft achteruit. Ik loop tegen de dagelijkse kosten van voeding aan, eten is stervensuur, de hvc, verplicht, gebruik ik amper, 80% van wat ik moet betalen zijn kosten en belasting, ik ben heel zuinig, maar vind dit zo oneerlijk. Ik durf ondertussen de kachel niet aan te zetten, dan worden de kosten nog hoger. Douchen doe ik hooguit 2 x per week, ook vanwege de hvc."

Ervaren inkomen en betalingsachterstanden deelnemende inwoners

Inkomen (Mijn of ons inkomen is over het algemeen ...). Bij deze vraag bedoelen we met levensonderhoud alles wat de inwoner nodig heeft om te leven, zoals huur of hypotheek, energie, telefonie, internet, verzekeringen, kleding en de dagelijkse boodschappen. Met sociale activiteiten bedoelen we het kunnen meedoen aan sport, recreatie en cultuur.

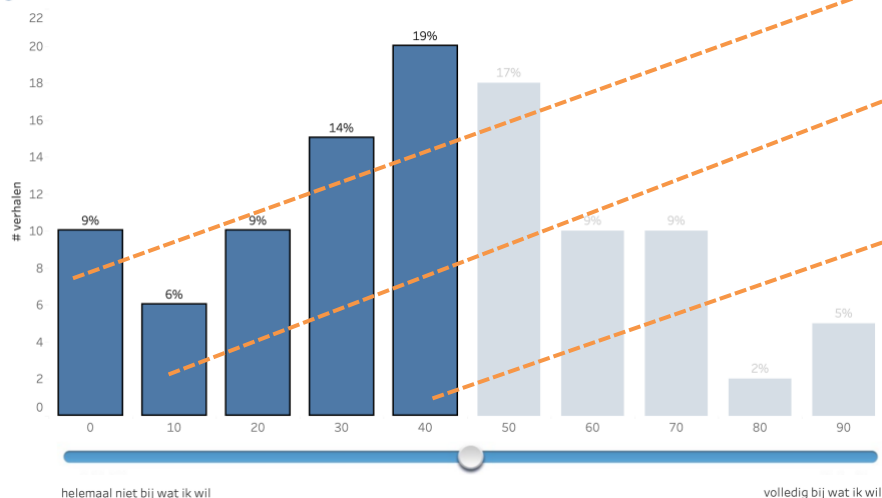
Betalingsachterstand (Als het gaat om dit soort betalingsachterstanden dan heb ik of hebben wij ...). Hierbij is uitgelegd dat de vraag gaat over eventuele betalingsachterstanden die bij het Bureau Krediet Registratie (BKR) en bij overheidsinstanties geregistreerd zijn. Dit kunnen bijvoorbeeld betalingsachterstanden zijn bij de bank, zorgverzekeraar, woningverhuurder, energiebedrijf of belastingdienst.

Figuur 17- ervaren inkomen en betalingsachterstanden

6.3 Bestedingsbehoefte DijkenwaardPas

Om mee te doen met sport, recreatie en cultuur passen de plekken waar ik de Dijkenwaardpas kan gebruiken ...

Figuur 18- percentage inwoners die aangeven dat bestedingsmogelijkheden DijkenwaardPas niet aansluiten bij wat zij graag willen

Uit de eindevaluatie blijkt dat de DijkenwaardPas voor veel deelnemers een waardevolle ondersteuning biedt, maar dat de bestedingsmogelijkheden niet altijd aansluiten op hun behoeften. Figuur 18 laat zien dat 57 procent van de deelnemers aangeeft dat de plekken waar de pas gebruikt kan worden niet passen bij wat zij graag zouden willen. Uit de verhalen van deze inwoners komen verschillende knelpunten en wensen naar voren, die samenhangen met de flexibiliteit van de pas, het budget, het aanbod voor kinderen en jongeren, en de sociale functie van bestedingsmogelijkheden.

"In Alkmaar krijg je 200 euro meer!!! en kan je het ook bij rataplan uitgeven. Wat moet ik met dansen of ballet? Vaak verloopt mijn tegoed omdat ik het niet kan besteden."

"Mijn situatie is dat ik veel thuis ben. Dit i.v.m. een spierziekte MG. De dijk en waardpas is fijn, maar erg weinig bestedingsruimte 80,- in vergelijking met jongeren die hebben veel meer te besteden."

"Waar ik tegen aanloop is dat sporten goed is voor mijn gezondheid maar vaak gewoon te veel kost en niet te betalen eigenlijk met alleen de dijk en waard pas. Wat ik ook jammer vind is dat je niet de mogelijkheden hebt om het resterende te goed mee te nemen naar het jaar daarop. Ik vind het ook jammer dat je dus wel naar bepaalde gelegenheden kan zoals bowlen, de bioscoop maar dat het eten en drinken huur niet meebetaald kan worden en zo zijn er nog veel meer dingen die eigenlijk anders en beter kunnen."

Flexibiliteit in bestedingsmogelijkheden

Een veelgenoemde wens is om de pas in te kunnen zetten voor een breder scala aan uitgaven. Inwoners benoemen dat zij de pas graag zouden kunnen gebruiken voor:

- Supermarktuutgaven zoals voedingsmiddelen en dagelijkse boodschappen.
- Fysiotherapie, wellness en yoga als manieren om aan hun gezondheid en ontspanning te werken.
- Hobbybenodigdheden en cursussen om zich verder te ontwikkelen.
- Talencursussen en alternatieve sportactiviteiten zoals dansen of zwemmen.

Daarnaast wordt aangegeven dat niet alle lokale ondernemers de pas accepteren. Zo wordt genoemd dat kringloopwinkels zoals Dorcas niet zijn aangesloten en dat sommige lokale ondernemers, zoals kerstbomenverkopers, niet meedoen. Ook de afwezigheid van grotere sportscholen zoals Basic-Fit wordt als een gemis ervaren.

Te klein budget voor sommige uitgaven

Veel deelnemers geven aan dat het beschikbare bedrag op de pas te beperkt is voor bepaalde uitgaven. Specifiek wordt genoemd:

- Cursussen of lidmaatschappen, zoals schilderlessen, sportclubs en theaterlessen, zijn vaak te duur voor het huidige tegoed.
- Culturele activiteiten zoals voorstellingen in Cool zijn vaak buiten bereik vanwege de prijs.
- Voor grote gezinnen of inwoners die de pas intensief gebruiken, raakt het tegoed snel op, waardoor ze alsnog beperkt worden in hun deelname aan activiteiten.

Beperkingen in aanbod voor kinderen en jongeren

Een aantal deelnemers wijst op het beperkte aanbod voor kinderen en jongeren. Zij geven aan dat:

- Extra activiteiten op school, zoals excursies of meerdaagse schoolreizen, niet met de pas kunnen worden betaald.
- Kinderen soms niet kunnen deelnemen aan sportactiviteiten of culturele uitjes die zij graag zouden doen.

- Er behoefte is aan extra mogelijkheden om kinderen en jongeren te ondersteunen met de pas.

Beperkte onlinemogelijkheden

Een praktische beperking die regelmatig wordt genoemd, is dat de pas niet altijd te gebruiken is voor online aankopen of reserveringen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het vooraf bestellen van bioscoopkaartjes. Dit belemmert de toegankelijkheid en zorgt voor ongemak bij gebruikers.

Sociale behoeften

Naast de financiële en praktische aspecten van de pas, benoemen inwoners ook het belang van sociale ontmoetingsplekken. Voor sommigen is de kledingbank niet alleen een plek om kleding te halen, maar ook een sociale ontmoetingsplek. Het sluiten van deze voorziening wordt door verschillende deelnemers als een groot gemis ervaren. Ook wordt de wens uitgesproken voor meer laagdrempelige plekken waar mensen met een laag inkomen elkaar kunnen ontmoeten en sociale activiteiten kunnen ondernemen.

Vergelijking met andere gemeenten

Tot slot geven sommige deelnemers aan dat zij zich benadeeld voelen in vergelijking met inwoners van andere gemeenten, zoals Alkmaar. Zij ervaren dat het budget daar hoger is en dat de bestedingsmogelijkheden ruimer zijn. Dit leidt tot een gevoel van ongelijkheid en roept de vraag op of er meer maatwerk mogelijk is in het armoedebestrijd van Dijk en Waard.

6.4 Ervaringen met uitstroom- en vrijwilligerspremie

De verhalen van inwoners die een uitstroom- of vrijwilligerspremie hebben ontvangen, laten zien hoe mensen door uiteenlopende omstandigheden in de bijstand terecht zijn gekomen. Chronische ziekte, fysieke en psychische beperkingen, verlies van naasten, een scheiding met kinderen of het moeten vluchten uit hun thuisland zijn veelvoorkomende achtergronden. Voor nieuwkomers speelt daarnaast het ontbreken van een sociaal netwerk en moeite met de Nederlandse taal en cultuur een rol.

"Ik ben zelf ooit getest. Ik heb een vrij laag IQ en daarmee merk ik in de maatschappij dat je een stukje duidelijkheid, met bepaalde taken of wat mensen van je willen -dat kan ook in mijn sociale leven zijn - dat ik daar tegenaan loop. Ik maak ook altijd heel veel notities om de dingen goed te begrijpen. Wat willen mensen van mij gedaan hebben? En het gaat goed op werk, maar ik merk wel dat die 24 uur is voor mij ook max. Want als je veel moet nadenken om het allemaal te begrijpen, kost het ook best wel wat energie."

Wat opvalt, is dat veruit de meeste deelnemers geen schulden hebben. Dit wijst erop dat veel mensen erin slagen om, ondanks hun beperkte financiële middelen, hun uitgaven onder controle te houden. Dit lukt door bewust met geld om te gaan en creatief te zijn in het 'aan elkaar knopen van de eindjes'. Een regelmatig terugkerende opmerking is: "Het is niet veel geld in de bijstand, maar ik red mij ermee omdat ik het hele jaar goed oplet." Dit toont een grote mate van veerkracht en financiële discipline onder de deelnemers.

Een realistische maar tevreden levenshouding

De meeste deelnemers geven aan tevreden te zijn met hun leven. Hoewel ze hun situatie liever ruimer zouden zien of minder afhankelijk waren van hun gezondheid, accepteren ze hoe het is en kijken ze open naar de toekomst. Dit betekent niet dat het leven geen worsteling is. Financiële krapte blijft een constante zorg en de onzekerheid over onverwachte uitgaven kan stress veroorzaken.

"Wat ik heel lastig vind zijn de feestdagen. Om cadeautjes te kopen voor de kinderen, de kleinkinderen. Ik doe dat eigenlijk al het hele jaar. Als ik wat leuks zie en ik kan het kopen, dan doe ik het alvast. Allemaal kleine dingetjes. Dat zijn de dingen waar ik tegenaan loop. Maar ik ben heel creatief geworden, dus ik koop mijn kleding bij de Kledingbank. Natuurlijk koop ik wel eens wat nieuws. Ondergoed ga je niet tweedehands kopen."

"Het leven is met een bijstandsuitkering niet makkelijk. Alles wordt duurder, dus je moet echt uitkijken wat je doet. Dat maakt me soms wel eens somber, want ik zou ook wel eens willen zeggen van: ik ga een dag weg. Dat kan niet en als je dat wilt, dan moet je dat plannen en dan moet je écht sparen. Maar ik denk altijd: er zijn mensen die het nog slechter hebben. Dan krijg ik weer een smile op mijn gezicht. Want ik heb er mee te maken bij de Voedselbank en de Kledingbank."

De premie als onverwachte en waardevolle steun

Vrijwel alle deelnemers waren niet vooraf op de hoogte dat ze recht hadden op een premie of dat ze deze zouden krijgen. Het contact met de gemeente hierover werd overwegend als positief ervaren: deelnemers werden actief op hun recht geattendeerd en het bedrag werd snel op hun rekening gestort. De hoogte van de premie kwam voor bijna iedereen als een verrassing. Eén deelnemer gaf zelfs aan zich enigszins bezwaard te voelen om het

geld aan te nemen, omdat vrijwilligerswerk in haar ogen een onbetaalde bijdrage hoort te zijn.

"Deze premie is heel belangrijk voor me, omdat je eigenlijk van een bijstandsuitkering bijna niet rond kan komen. Ik rij zeventig kilometer iedere keer op en neer naar mijn vrijwilligerswerk. En dat geld kan ik dus goed gebruiken voor brandstof en onderhoud van de auto. En ook nog eens een keer een extra boodschapje doen."

"Heel dubbel. Aan de ene kant heb ik zoiets van: waarvoor moet ik dit krijgen? Ik doe vrijwilligerswerk, ik vind het leuk, ik doe het voor de mensen waar ik mee in aanraking kom. En dat vind ik al heel wat met dank je wel. Moet ik dan nog een keer beloond worden? Dus dat was voor mij heel dubbel."

"Ik werkte veel, dus ik had dat niet zien aankomen. Dat was een beetje een verrassing. Dus ik dacht: mooi, extra spaarcentjes dus. Op die manier dacht ik van: zo zet ik het aan de kant en dan... Want dat was het dus, het was een verrassing eigenlijk. Ik ben niet zoals de meeste mensen van mijn leeftijd die dan een gezin hebben of kinderen die dat dan echt goed kunnen gebruiken. Maar ik denk dat... Op dat moment was ik nog aan het bouwen, omdat ik net uit die uitstroom was. En ik was nog net aan het werk. Dus is dat spaarcentje op zak hebben, is dan wel handig. En ik had het ook niet verwacht. Dat was gewoon uit het niets. Ineens kreeg ik bericht. En eerst dacht ik, ik vond het een beetje gek en toen dacht ik: o, oké, nu, mooi meegenomen. Maar ik voelde me eigenlijk ook een beetje bezwaard dat ik het kreeg, want het was best wel veel geld ineens."

Een investering in levenskwaliteit en zekerheid

De premie werd op verschillende manieren besteed, maar altijd met het doel om het leven een beetje aangenamer en duurzamer te maken. Veelvoorkomende bestedingen waren:

- Kinderen iets geven wat eerder niet mogelijk was.
- Het huis opknappen, waardoor de woonkwaliteit en het dagelijks comfort verbeterden.
- Reiskosten dekken, zoals brandstof of een fiets om kinderen te bezoeken of vrijwilligerswerk te doen.
- Gezondheid en welzijn, bijvoorbeeld door (alternatieve) medicatie aan te schaffen die anders onbetaalbaar was.
- Duurzame aankopen, zoals een nieuwe wasmachine of huishoudelijke apparaten die hielpen om de energierekening te verlagen.
- Een deel opzijzetten, zodat er een financiële buffer ontstond voor onverwachte uitgaven.

De premie gaf niet alleen materiële verlichting, maar ook een diepgaand gevoel van zekerheid, vrijheid en ontspanning. Het zorgde voor ruimte in het financiële bestaan, wat anders altijd strak gepland en beperkt was. Voor sommigen betekende dit ook een stukje erkenning: deelnemers aan vrijwilligerswerk voelden zich eindelijk gewaardeerd voor de bijdrage die ze leveren aan de samenleving.

De verhalen laten zien dat de uitstroom- en vrijwilligerspremie een grote impact heeft gehad op de deelnemers. Niet alleen door de financiële ruimte die het bood, maar ook door het gevoel van erkenning en de mogelijkheid om hun kwaliteit van leven te verbeteren. De verrassing over het bestaan en de hoogte van de premie benadrukt het belang van actieve communicatie vanuit de gemeente, zodat meer inwoners op tijd op de hoogte zijn van dit soort ondersteuning.

6.5 Schaamte en stigmatisering

Hoewel slechts een klein deel van de deelnemers (ongeveer 10 procent) expliciet aangeeft gevoelens van schaamte of stigmatisering te ervaren, laten de verhalen zien dat dit thema dieper geworteld kan zijn dan op het eerste gezicht lijkt. Schaamte over financiële ondersteuning en de manier waarop deze geregeld is, speelt voor sommige deelnemers een rol in hun dagelijkse leven. Dit belemmert niet alleen het gebruik van voorzieningen zoals de DijkenwaardPas, maar kan er ook toe leiden dat mensen afzien van hulp waar ze recht op hebben.

Het 'bedel-verhaal' telkens opnieuw moeten vertellen

Een veelgehoorde frustratie is de noodzaak om jaarlijks opnieuw het eigen verhaal te moeten vertellen om in aanmerking te komen voor voorzieningen. In plaats van een eenmalige erkenning van hun situatie, voelen inwoners zich gedwongen om keer op keer hun financiële beperkingen te rechtvaardigen. Dit wordt door sommigen als vernederend ervaren:

"Hoeven wij ook niet ins 'bedel-verhaal' weer te vertellen. Want ZO VOELT HET! En dat jammer en soms vernederd."

Dit laat zien dat de aanvraagprocedures niet alleen praktisch belastend zijn, maar ook emotioneel zwaar kunnen wegen.

Herkenbaarheid en zichtbaarheid van armoede

Sommige inwoners voelen zich zichtbaar als 'hulpbehoevend' wanneer ze de DijkenwaardPas gebruiken. In een sociale activiteit, zoals een bioscoopbezoek, kan dit gevoelens van schaamte oproepen:

"Ik vind het wel een klein probleem om bv bij de bioscoop met de pas te moeten betalen....weer een arm sloebertje denk ik dan naar weer." Dit impliceert dat, zelfs wanneer financiële ondersteuning beschikbaar is, sociale stigma's rondom armoede blijven bestaan en invloed hebben op het gevoel van eigenwaarde.

Vooroordelen en sociale druk vanuit de omgeving

Niet alleen het eigen gevoel speelt een rol, maar ook hoe anderen naar hen kijken. Een deelnemer geeft aan bedreigd te zijn vanwege zijn uitkering:

"Ik ben laatst ook nog bedreigd geweest vanwege mijn uitkering. Omdat diegene gewoon werkt voor zijn geld."

Dit illustreert hoe diepgewortelde opvattingen over 'verdienen' en 'hulp ontvangen' tot sociale spanningen kunnen leiden. Het wij-zij denken, waarbij mensen met een uitkering worden gezien als profiteurs, kan bijdragen aan een gevoel van sociale uitsluiting en zelfs onveiligheid.

Niet weten waar je terecht kunt en de drempel om hulp te vragen

Het gebrek aan kennis over regelingen en de drempel om hulp te vragen vormen een barrière voor sommige inwoners. Dit kan ook te maken hebben met schaamte over het feit dat ze hulp nodig hebben:

"Er is nog steeds veel schaamte op het gebied van armoede, bijstand, uitkering en noem maar op."

Hierdoor blijven sommige inwoners verstoken van de hulp die hen zou kunnen ondersteunen.

De impact van negatieve ervaringen bij ondernemers

Wanneer inwoners negatieve ervaringen hebben met het gebruik van de pas, versterkt dat hun gevoel van schaamte. Onwetendheid of foutieve informatie bij ondernemers kan ertoe leiden dat inwoners zich ongemakkelijk voelen of zelfs als 'lastig' worden ervaren: "Dan schaam ik me een beetje en voel me lastig. Sorry." Het feit dat iemand zich excuseert voor iets wat buiten zijn of haar controle ligt, laat zien hoe diep gevoelens van schaamte kunnen zitten.

Een onzichtbaar maar impactvol thema

Hoewel schaamte en stigmatisering niet door de meerderheid van de deelnemers expliciet wordt benoemd, betekent dit niet dat het thema niet breed leeft. Schaamte is bij uitstek een emotie die niet makkelijk gedeeld wordt, vooral als het gaat om financiële problemen. De verhalen suggereren dat dit voor veel mensen een sluimerend thema is: aanwezig, maar niet altijd uitgesproken. Dit betekent dat armoedebelid niet alleen gericht moet zijn op materiële ondersteuning, maar ook op het verminderen van sociale stigma's en het toegankelijker en menselijker maken van de procedures rondom voorzieningen.

Mogelijke aanknopingspunten voor beleid zijn:

- Lagere drempels voor aanvragen, bijvoorbeeld door herhaalde toelichting te vermijden en dossiers beter te benutten.
- Meer discretie bij het gebruik van de pas, bijvoorbeeld door deze breder inzetbaar te maken of minder zichtbaar als 'hulpvoorziening'.

- Bewustwording bij ondernemers en publieke instellingen over hoe zij bijdragen aan een stigma-vrije ervaring voor inwoners.
- Maatschappelijke bewustwording over de diversiteit van armoede en het bestrijden van het idee dat financiële steun gelijkstaat aan 'mislukken'.

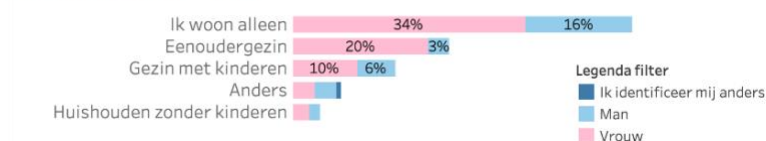
6.6 Leefsituatie alleenstaande moeders

Inleiding

Uit de verhalen in de tussenevaluatie kwam naar voren dat alleenstaande moeders een belangrijke groep vormen binnen de doelgroep van de pilot. Zij ervaren bovengemiddeld vaak financiële stress en beperkte mogelijkheden om sociaal en economisch volwaardig mee te doen. In eindevaluatie zijn alleenstaande moeders onder de deelnemers ook kwantitatief in beeld gebracht. In totaal is 20 procent van de deelnemers aan de eindevaluatie een alleenstaande moeder (Figuur 19). Van alle vrouwen die hebben deelgenomen, is dit zelfs 29 procent. De meeste alleenstaande moeders (60 procent) zijn tussen de 28 en 45 jaar, terwijl 36 procent tussen de 46 en 67 jaar oud is (Figuur 20). Ook blijkt dat 60 procent van hen van Nederlandse afkomst is (Figuur 21). Qua inkomen heeft 40 procent een baan of bijbaan, terwijl 36 procent (ook) leeft van een bijstandsuitkering (Figuur 22). Deze cijfers benadrukken hoe divers de groep is, maar ook hoe kwetsbaar alleenstaande moeders zijn als het gaat om financiële zekerheid en sociale deelname.

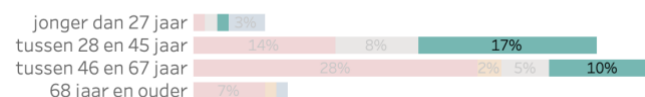
De combinatie van een laag inkomen, hoge kosten en beperkte toeslagen zorgt ervoor dat veel alleenstaande moeders structureel te weinig budget hebben. Daarnaast ervaren zij minder gelijke kansen en voelen ze zich onvoldoende verbonden met andere inwoners (Figuur 23). Dit hoofdstuk gaat dieper in op de belangrijkste knelpunten en behoeften van alleenstaande moeders.

Huishoudsamenstelling

Figuur 19- huishoudsamenstelling naar gender

Leeftijd

Figuur 20- leeftijden naar eenoudergezin en vrouwen

Etniciteit

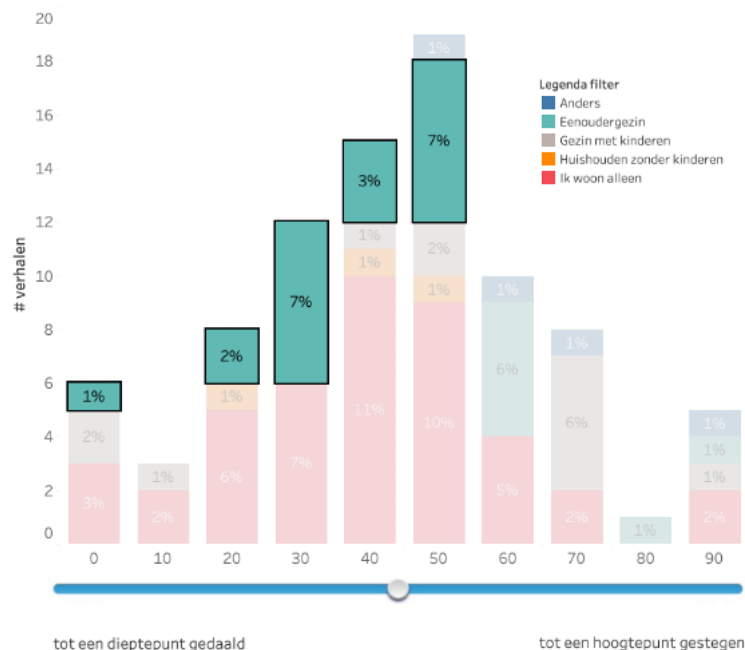
Figuur 21- etniciteit naar eenoudergezin en vrouwen

Inkomensbron (meerdere antwoorden mogelijk)

Figuur 22- inkomensbron naar eenoudergezin en vrouwen

Mijn gevoel over dat ik gelijke kansen heb, is ...

Figuur 23- percentage alleenstaande ouders die geen gelijke kansen ervaren

Financiële stress en tekorten

Veel alleenstaande moeders geven aan dat ze structureel te weinig geld hebben. De combinatie van lage uitkeringen, hoge kosten en beperkte toeslagen zorgt voor voortdurende stress. Vooral bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar door hun kinderen vallen toeslagen weg, wat het financiële gat vergroot. Ook vallen sommige moeders net buiten bepaalde regelingen, waardoor ze geen toegang hebben tot noodfondsen.

"Mijn inkomen is 'te hoog' voor de voedselbank, maar toch altijd geld te kort aan het einde van de maand."

Impact:

- Moeite met het betalen van vaste lasten, zoals huur en energiekosten.
- Beperkte toegang tot gezonde voeding, schoolspullen en sportkleding voor kinderen.
- Langdurige stress over geldzaken, met negatieve invloed op welzijn en mentale gezondheid.

Beperkte mogelijkheden voor kinderen

Veel moeders zien het belang van sport en culturele activiteiten voor hun kinderen, maar geven aan dat deze vaak te duur zijn. Daarnaast ervaren zij schaamte en een drempel bij het aanvragen van hulp via regelingen zoals het Jeugdfonds Sport & Cultuur.

"Mijn kinderen kunnen niet de sporten en hobby's doen die zij leuk vinden of nodig hebben, zoals zwemles."

Impact:

- Kinderen kunnen minder vaak deelnemen aan sport, cultuur en sociale activiteiten.
- Sociaal isolement van kinderen doordat zij minder mee kunnen doen met leeftijdsgenoten.
- Ouders ervaren een gevoel van onmacht en frustratie over het gebrek aan kansen voor hun kinderen.

Gezondheid en beperkte mobiliteit

Chronische ziekten, lichamelijke beperkingen en psychische klachten maken het voor sommige moeders moeilijk om te werken of activiteiten te ondernemen. Hoewel beweging en ontspanning belangrijk zijn, zijn sportscholen, hulpmiddelen en reiskosten vaak te duur.

"Sport is bewezen goed tegen depressie, maar een jaar lang zwemmen kan ik niet betalen."

Impact:

- Fysieke en mentale achteruitgang door gebrek aan beweging.
- Minder veerkracht om dagelijkse uitdagingen aan te kunnen.
- Groter risico op sociaal isolement.

Gebrek aan ontspanning en persoonlijke ruimte

Veel moeders geven aan dat zij nauwelijks tijd of budget hebben voor ontspanning. De zorg voor hun kinderen staat op de eerste plaats, waardoor er weinig ruimte is voor zelfzorg.

"Ik mis momenten van ontspanning, zoals een bezoek aan de sauna, wat ik me niet kan veroorloven."

Impact:

- Oplopende stress en uitputting.
- Minder draagkracht om met financiële en emotionele uitdagingen om te gaan.
- Toename van gevoelens van isolatie en overbelasting.

Onvoldoende maatwerk in ondersteuning

Hoewel initiatieven zoals de DijkenwaardPas waardevol zijn, sluiten ze niet altijd aan bij de behoeften van alleenstaande moeders. De bestedingsruimte is beperkt en er is weinig flexibiliteit in hoe het budget besteed kan worden.

Specifieke behoeften:

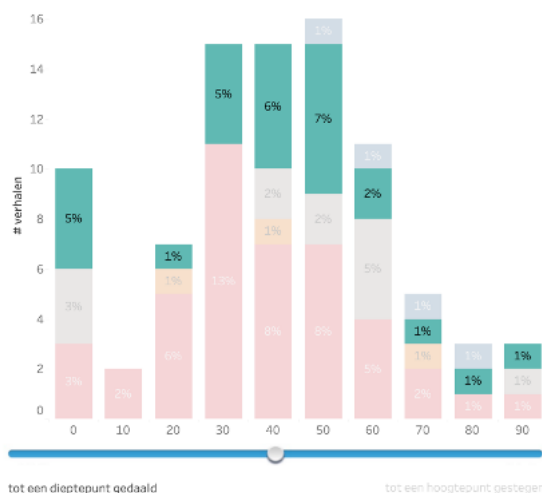
- Meer bestedingsruimte voor voeding, sport, zwemlessen en schoolbenodigdheden.
- Minder belastende aanvraagprocedures voor fondsen en ondersteuning.
- Meer maatwerk om individuele situaties beter te ondersteunen.

Ervaren ongelijkheid en sociaal isolement

Uit blijkt dat 80 procent van de alleenstaande moeders een gebrek aan eerlijke verdeling van welvaart ervaart (Figuur 24). Dit wijst op structurele ongelijkheid en financiële kwetsbaarheid. Daarnaast voelt 76 procent (Figuur 25) zich onvoldoende verbonden met andere inwoners, wat sociaal isolement benadrukt.

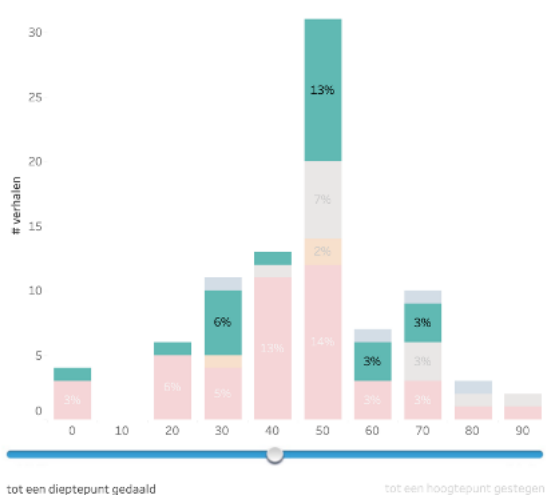
Positief signaal: Ondanks deze uitdagingen geeft 56 procent van de alleenstaande moeders aan meer vertrouwen te hebben in de gemeente door de pilot. Dit biedt een belangrijke basis voor verdere verbetering van de leefsituatie.

Mijn gevoel voor een eerlijke verdeling van welvaart is ...

Figuur 24- Eerlijke verdeling van welvaart ervaren door alleenstaande ouders (groen)

Mijn verbinding met andere inwoners is ...

Figuur 25- Verbinding met andere inwoners ervaren door alleenstaande ouders (groen)

Wat helpt alleenstaande moeders?

Ondanks de uitdagingen zijn er verschillende factoren die alleenstaande moeders ondersteunen:

1. DijkenWaard pas: Biedt toegang tot zwemmen, kringloopwinkels en culturele activiteiten, waardoor kinderen en moeders toch aan sociale activiteiten kunnen deelnemen.
2. Toegang tot regelingen en fondsen: Het Jeugdfonds Sport & Cultuur en initiatieven zoals stichting TAS maken het mogelijk voor kinderen om te sporten en aan activiteiten mee te doen.
3. Sociale netwerken: Vriendinnen, vrijwilligersorganisaties en scholen vormen vaak een belangrijk vangnet.
4. Kringloopwinkels en tweedehands mogelijkheden: Dit biedt een betaalbare optie voor kleding, meubels en benodigdheden.
5. Veerkracht en motivatie: Veel moeders tonen een enorme veerkracht en motivatie om hun situatie te verbeteren, met hun kinderen als belangrijkste drijfveer.

"Door de DijkenWaard pas heb ik een tweedehands zitfiets kunnen kopen bij Rataplan."

"Ik haal steun uit gesprekken en de band met mijn vriendinnen, die me helpen op de rails te blijven."

"Mijn kinderen zijn mijn prioriteit. Ik wil hen een betere jeugd geven dan ik zelf heb gehad."

Alleenstaande moeders vormen een kwetsbare groep binnen de gemeente DijkenWaard. De combinatie van lage inkomens, hoge kosten en beperkte toeslagen zorgt voor structurele financiële stress. Dit heeft niet alleen invloed op hun eigen welzijn, maar ook op de kansen en ontwikkeling van hun kinderen. Hoewel er steun is vanuit voorzieningen zoals de DijkenwaardPas, zijn er nog steeds knelpunten in bestedingsruimte, maatwerk en toegankelijkheid van regelingen. Tegelijkertijd laat de veerkracht van deze moeders zien dat zij actief proberen hun situatie te verbeteren. De toename van vertrouwen in de gemeente biedt een kans om beleid verder te versterken en beter aan te laten sluiten op de behoeften van alleenstaande moeders.

6.7 Uitzonderlijke leefsituaties

Hoewel veel inwoners in vergelijkbare financiële situaties verkeren, zijn er ook uitzonderlijke leefsituaties waarin mensen tussen wal en schip vallen. Dit zijn situaties waarin bestaande voorzieningen niet goed aansluiten of waarin kleine veranderingen grote gevolgen hebben. Deze situaties laten zien hoe bestaansonzekerheid en uitsluiting zich op subtiele wijze kunnen manifesteren. De verhalen van inwoners tonen de noodzaak van maatwerk en contextgerichte oplossingen binnen het armoedebeleid.

Wegvallen van toeslagen wanneer een kind 18 jaar wordt

Veel alleenstaande ouders ervaren een financieel gat wanneer hun kind 18 jaar wordt en kinderbijslag en kindgebonden toeslagen wegvallen. Dit kan een plotselinge verslechtering van de financiële situatie veroorzaken, zonder dat er een passend vangnet is. Ondanks dat er geen sprake is van schulden, levert dit een grote uitdaging op om rond te komen. Dit signaleert dat bepaalde leeftijdsgrenzen binnen toeslagen en ondersteuning onvoldoende rekening houden met de daadwerkelijke situatie van een huishouden.

"Tot deze maand was alles nog redelijk te betalen, vanaf volgende maand is mijn dochter 18, en val ik toch wel in een financieel gat. [met WIA en aanvulling tot bijstand], door het wegvallen van de kinderbijslag en kindgebonden toeslag. Gelukkig geen schulden, sanering, etc. maar wel de uitdaging om rond te komen."

Uitzonderlijke huishoudsamenstelling

Er zijn inwoners die in een gezamenlijke huishouding wonen, zoals broers en zussen, zonder een financiële afhankelijkheid van elkaar. Toch worden zij vaak als partners gezien binnen het huidige beleid, waardoor zij geen aanspraak maken op bepaalde voorzieningen. Dit zorgt voor een onrechtvaardige situatie waarbij mensen onbedoeld uitgesloten worden van hulp. Dit illustreert hoe regels en wetten niet altijd aansluiten bij de realiteit van huishoudens.

"Ik woon samen met mijn broer en hoewel we dus totaal geen partners zijn en ook geen aanspraak maken op elkaars geld, worden we wel overal als partners gezien, waardoor we bijna overal buiten vallen."

Jongeren in kwetsbare situaties

Jongeren met een beperking of andere belemmeringen hebben vaak moeite om een zelfstandig bestaan op te bouwen. De hoge woonlasten en beperkte financiële mogelijkheden dwingen hen om noodgedwongen bij hun ouders te blijven wonen, wat hun gevoel van eigenwaarde aantast. Dit laat zien dat er extra aandacht nodig is voor jongeren in kwetsbare situaties die buiten de reguliere voorzieningen vallen, om hen perspectief te bieden op zelfstandigheid.

"Vanwege mijn beperkingen ben ik afhankelijk van een uitkering. Ik kan hiermee wat basis uitgaven doen, als ik erg op mijn uitgaven let. Maar in vergelijking met mijn broers, met vergelijkbare beperkingen, maar wel een baan, kan ik erg weinig opbouwen. Ik zou heel graag, net als mijn broers, een huurwoning/appartementje willen, maar dat is niet te betalen, en daarom woon ik noodgedwongen nog bij mijn ouders. Ik zou me dan beter voelen over mezelf, niet zo minderwaardig en een mislukking zoals ik nu soms doe."

Mensen met een uitkering die een koopwoning bezitten, vallen vaak buiten kwijtscheldingsregelingen, ondanks dat hun financiële situatie vergelijkbaar is met huurders met een laag inkomen. Ook kleine pensioenbijdragen worden gekort op de uitkering, wat de financiële ruimte verder beperkt. Dit toont aan dat er meer nuance nodig is in de criteria voor ondersteuning, waarbij niet enkel het bezit van een woning leidend zou moeten zijn.

"Daar ik een uitkering heb en een koopwoning kom ik niet in aanmerking voor kwijtschelding van diverse jaarlijkse lasten. Tevens krijg ik een kleine pensioenbijdrage van €11,58.- PM. Wat ook op mijn uitkering wordt gekort."

Te zuinig met energie

Een schrijnend voorbeeld van hoe rigide regels onbedoelde gevolgen kunnen hebben, is de situatie waarin een inwoner vanwege extreme zuinigheid niet in aanmerking kwam voor de landelijke regeling Noodfonds Energie. Door te besparen op energiegebruik en onder minimale omstandigheden te leven, werd haar situatie niet als problematisch genoeg beoordeeld, terwijl zij in werkelijkheid grote offers bracht. Dit laat zien hoe standaardcriteria soms geen recht doen aan de realiteit van armoede en hoe beleid flexibeler zou moeten inspelen op individuele omstandigheden.

Deze verhalen maken duidelijk dat er binnen het armoedebeleid meer ruimte moet zijn voor maatwerk en een bredere kijk op bestaansonzekerheid. Omdat veel financiële regelingen en toeslagen op rijksniveau worden bepaald, hebben gemeenten beperkte invloed op het inkomen van inwoners.

Toch is het belangrijk dat zij de ruimte krijgen om maatwerkoplossingen te bieden voor inwoners die buiten de standaardcriteria vallen. Een betere afstemming tussen de lokale en landelijke overheid is nodig om te zorgen dat beleid niet alleen rechtlijnig wordt uitgevoerd, maar aansluit bij de uiteenlopende leefsituaties van mensen. De menselijke maat moet daarbij centraal staan. Alleen door goed samenspel tussen gemeenten en het Rijk kunnen inwoners die tussen wal en schip dreigen te vallen beter worden ondersteund en kan hun bestaanszekerheid worden vergroot.

*"Omdat ik vorig jaar de kachel niet hoger had gezet als 15 graden (ook overdag en ook inde winter) en alleen als mijn dochter thuis was heel even op 17 graden zetten, ik toch nog gespaard had voor een paar zonnepanelen, niet iedere avond warm eten (i.v.m. gas verbruik) en we niet iedere dag douchten (i.v.m. gasverbruik), kwamen we niet in aanmerking voor het Noodfonds Energie; want ze namen een percentage van het bijstandsniveau i.p.v. mijn werkelijke inkomen (dat veeel lager ligt) en ze keken naar ons energieverbruik, dat door onze zuinige manier van koukleumen niet het bedrag haalde wat nodig was om er voor in aanmerking te komen.... 😞😞😞
Dus met o.a. mijn artrose heb ik onnodig last gehad, door de kou in het huis 🥶
Ik had de verwarming op 21 graden (of hoger) moeten zetten, dan hadden we lekkerder geleefd en had het mij evenveel gekost, want dan had den wij er wel voor in aanmerking gekomen."*

6.8 De diepe lagen van armoede

Armoede heeft diepe wortels die verder reiken dan het vermogen om rekeningen te betalen of boodschappen te doen. De verhalen van deelnemers laten zien dat armoede gepaard gaat met mentale gezondheidsproblemen, eenzaamheid, slechte huisvesting en problematische schulden. Dit hoofdstuk gaat in op enkele van deze onderliggende aspecten en benadrukt het belang van een bredere kijk op armoedebeleid.

Beperkt arbeidsvermogen

Voor sommige inwoners is betaald werk geen haalbare optie door fysieke of psychische beperkingen. De quote van een deelnemer met een Wajong-uitkering illustreert dit: "Heb gemerkt dat ik werk niet altijd goed kon bijbenen en veel dacht aan details i.v.m. autisme." Dit geeft aan dat niet iedereen met een uitkering simpelweg 'aan het werk kan', maar dat er structurele belemmeringen zijn die individuele ondersteuning vragen.

Geweld en trauma

Sommige deelnemers zijn in de bijstand terechtgekomen door heftige gebeurtenissen zoals mishandeling. Dit maakt duidelijk dat armoede niet alleen een financieel, maar ook een sociaal en psychologisch probleem is. Het ontbreken van een stabiele basis en veiligheid heeft langdurige gevolgen voor welzijn en zelfredzaamheid.

Eenzaamheid en sociale uitsluiting

Mensen met een laag inkomen ervaren vaak sociale isolatie. Uit de verhalen blijkt dat bijvoorbeeld uitjes met vrienden financieel niet

haalbaar zijn, wat gevoelens van eenzaamheid versterkt: "Vrienden geven veel geld uit op het terras, waardoor ik eigenlijk nooit mee kan." Dit benadrukt dat financiële armoede hand in hand gaat met sociale uitsluiting.

Mentale gezondheidsproblemen

Langdurige armoede en stress kunnen leiden tot psychische klachten en angststoornissen. Een deelnemer vertelt: "Mijn hele leven viel in duigen door een ongeluk. Ik durfde niks meer, niet meer naar de supermarkt, niet meer auto te rijden." Dit laat zien hoe armoede en mentale gezondheid elkaar versterken en hoe belangrijk het is om passende psychische ondersteuning te bieden.

Slechte huisvesting

Een stabiele woonomgeving is essentieel voor een gevoel van veiligheid en welzijn. Toch leven sommige deelnemers onder problematische omstandigheden: "Ik woon samen met mijn zoontje in een klein huis met 1 slaapkamer. In de flat wonen een bepaald soort mensen waardoor het met een kind niet leuk wonen is." Dit signaleert een tekort aan geschikte huisvesting voor gezinnen met lage inkomens.

Schulden en vicieuze cirkel

Armoede wordt vaak versterkt door schulden. Deelnemers benoemen dat ze dagelijks worstelen met openstaande rekeningen en beperkte hulp: "Ik loop nog steeds elke dag tegen schulden aan die ik heb." Dit leidt tot stress en isolatie, waardoor het voor velen moeilijk is om hun situatie zelfstandig te verbeteren.

6.9 Veerkracht en positieve levenshouding

Ondanks financiële beperkingen tonen veel inwoners veerkracht en een positieve levenshouding. Ze zoeken manieren om te genieten van het leven, ondanks de uitdagingen waar ze mee te maken hebben. Hieronder enkele exemplarische verhalen.

Financiële stabiliteit binnen de bijstand

Een deelnemer beschrijft hoe zij, ondanks een beperkt inkomen, financiële stabiliteit en tevredenheid ervaart. Door verstandig met haar middelen om te gaan en schulden te vermijden, loopt zij in het dagelijks leven nergens tegenaan. Haar keuze om te sparen voor een auto heeft haar mobiliteit vergroot en daarmee haar zelfstandigheid versterkt. Dit illustreert hoe financiële bewustwording en doelgericht sparen bijdragen aan een gevoel van controle en welzijn binnen een bescheiden financiële situatie.

"De inwoner geeft aan dat ze in het dagelijks leven eigenlijk nergens tegenaan loopt. Ze is tevreden met haar situatie en kan goed rondkomen. Hoewel ze in de bijstand zit, heeft ze geen schulden en weet ze verstandig met haar middelen om te gaan. Haar nieuwe auto, waarvoor ze spaarde, heeft haar mobiliteit verbeterd. "

Optimisme ondanks tegenslagen

Een inwoner vertelt dat, hoewel de kosten van levensonderhoud stijgen en de DijkenwaardPas niet alles kan dekken, hij probeert positief te blijven. Hij benadrukt dat er altijd lichtpuntjes zijn, ondanks moeilijke tijden.

"Dat alles gewoonweg duurder is geworden, en dan met name de eerste levensbehoeften. Maar daar hebben we allemaal jammer genoeg last van. En voor die eerste levensbehoeften kan dan jammer genoeg de pas mij niet helpen. Maar ondanks dat, probeer ik van het leven genieten. Ondanks vele tegenslagen, blijf ik positief. Ergens schijnt wel eens de zon. "

Zelfredzaamheid en zuinig leven

Een gezin met hoge ziektekosten vertelt hoe zij door bewust met geld om te gaan en aanbiedingen te volgen, financieel stabiel blijven. Ze hebben geen schulden en voelen zich in staat hun situatie onder controle te houden, ondanks de financiële druk.

"Wij hebben geen hoog inkomen en hebben veel ziektekosten. Van het betaalde eigen risico, krijgen we nooit iets terug. Ook betalen we vaak medicijnen die niet vergoed worden. Des ondanks kunnen wij wel met ons inkomen rondkomen. We hebben geen schulden en ook nooit gehad. En dat willen we zo houden. We letten op wat we kopen en waar we het kopen. Ook letten wij op waar aanbiedingen zijn. Door zuinig te leven en zuinig omgaan met energie, kunnen wij ons prima redden. Wij komen niets te kort. "

6.10 Bereidwilligheid om mee te denken

Uit de eindevaluatie blijkt dat 45 van de 125 deelnemers bereid is om actief mee te denken over het armoedebeleid van de gemeente. Dit betekent dat 36 procent van de deelnemers zich betrokken voelt en ideeën wil aandragen om het beleid te verbeteren. Dit hoge percentage laat zien dat armoede niet alleen een financieel vraagstuk is, maar ook een structureel en sociaal probleem dat inwoners diep raakt. Inwoners die armoede ervaren, hebben vaak een scherp inzicht in de knelpunten van bestaande regelingen en de impact van beleid op het dagelijks leven. Hun bereidheid om mee te denken biedt waardevolle kansen voor de gemeente om beleid beter af te stemmen op de daadwerkelijke behoeften.

Veel inwoners geven in hun verhalen aan dat zij zich niet altijd gehoord voelen in beleidsbeslissingen die hen direct raken. Dit gebrek aan inspraak kan leiden tot gevoelens van frustratie en wantrouwen ten opzichte van instanties. De hoge mate van betrokkenheid bij deze evaluatie laat echter zien dat inwoners graag willen bijdragen aan een beter functionerend armoedebeleid. Door hen een structurele stem te geven, kan de gemeente niet alleen het beleid effectiever maken, maar ook het vertrouwen van inwoners vergroten.

De gemeente kan deze betrokkenheid benutten door inwoners op verschillende manieren te betrekken bij beleidsontwikkeling. Denk aan:

- Ervaringsdeskundige panels: Regelmatig bijeenkomsten organiseren waarin inwoners hun ervaringen delen

en aanbevelingen doen voor verbeteringen.

- Thematische werkgroepen: Specifieke groepen opzetten rondom onderwerpen zoals financiële ondersteuning, sociale participatie en toegang tot voorzieningen.
- Digitale participatie: Inwoners via enquêtes, online bijeenkomsten of meldpunten laagdrempelig betrekken bij besluitvorming.
- Testgroepen voor nieuw beleid: Voorafgaand aan de invoering van nieuwe regelingen, inwoners laten meedenken over uitvoerbaarheid en mogelijke knelpunten.

De inzichten en ervaringen van inwoners kunnen de basis vormen voor een inclusiever en mensgerichter armoedebeleid. Door deze participatie goed te faciliteren en in te bedden in het gemeentelijk beleid, kan de gemeente ervoor zorgen dat haar maatregelen beter aansluiten op de realiteit van mensen met een laag inkomen. Het feit dat ruim een derde van de deelnemers actief wil meedenken, is een signaal dat niet genegeerd mag worden. Het biedt een kans om niet alleen beleid te maken voor, maar vooral samen met inwoners.

"Eigenlijk zou ik als te toekomst het toelaat bij de gemeente willen werken en willen kijken hoe het voor mensen makkelijker gemaakt kan worden om dingen te vragen te zoeken hulp te krijgen etc. Er zijn nu zoveel afdelingen en verschillen dat het zelfs voor mij soms frustrerend is en lastig uit te zoeken is wat nou waar hoort ook met betrekking op uitkering en bijzondere bijstand en Wmo. Ik denk dat mensen die een tijd in een situatie zitten als ik heel goed zouden kunnen mee werken en denken over wat nou gewoon veel beter kan. Of er zelfs hun baan van willen en kunnen maken. Dat is wat ik graag zou willen doen."

Beschouwing op armoede en armoedebelaid

7 Beschouwing op armoede en armoedebeloid

Armoede als dynamisch vraagstuk

Armoede is geen statisch gegeven; het is een complexe, dynamische realiteit die verweven is met hoe mensen zich verhouden tot hun omgeving, hoe ze keuzes maken en hoe ze hoop of perspectief ervaren. In Dijk en Waard laat het armoedebeloid zowel verlichting als beperkingen zien. De inwoners die deelnamen aan zowel de tussen- als eindevaluatie schetsen een beeld waarin financiële onzekerheid niet alleen een materieel probleem is, maar ook een psychologische last, een sociale uitdaging en soms zelfs een bron van schaamte. Tegelijkertijd tonen ze veerkracht, creativiteit en een sterke wil om zich met hun gemeenschap te verbinden en vooruit te komen.

De impact van beleid op bestaanszekerheid

De verdiepende analyses maken duidelijk dat de effecten van armoede zich niet beperken tot het saldo op een bankrekening. Inwoners benoemen hoe structurele ongelijkheid en rigide beleidsregels hen belemmeren om hun situatie te verbeteren. Alleenstaande moeders bijvoorbeeld, ervaren niet alleen financiële druk, maar ook een gebrek aan gelijke kansen voor zichzelf en hun kinderen. De verhalen van inwoners tonen hoe bestaande voorzieningen zoals de DijkenwaardPas, de premies voor uitstroom uit de bijstand en vrijwilligerswerk en andere gemeentelijke regelingen voor de één een zegen zijn, terwijl ze voor anderen te weinig bewegingsruimte bieden of zelfs drempels opwerpen door stigmatisering of beperkte toepassingsmogelijkheden.

Sociale gevolgen van armoede

Daarnaast dringt zich de vraag op in hoeverre de sociale gevolgen van armoede voldoende worden erkend in het beleid. Eenzaamheid, stress over geld en de moeite om een stabiel sociaal netwerk op te bouwen zijn fundamentele aspecten van het leven rond de armoedegrens die moeilijk in cijfers te vangen zijn, maar die het verschil kunnen maken tussen overleven en leven. Hier ligt een kans om armoedebeloid niet enkel te zien als een instrument voor financiële compensatie, maar als een middel om sociale participatie en mentale weerbaarheid te versterken. Een beleid dat ruimte biedt voor menselijke waardigheid, contextgerichte oplossingen en dialoog, in plaats van een uniforme oplossing te dicteren, kan hierin een verschil maken.

Meer vertrouwen en samenwerking

De uitkomsten van de eindevaluatie suggereren dat armoedebeloid zou kunnen profiteren van minder bureaucratie en meer vertrouwen in burgers. In plaats van eenzijdig opgelegde maatregelen lijken contextgerichte oplossingen beter te werken wanneer ze samen met inwoners worden ontwikkeld. Daarnaast komt naar voren dat een sterkere samenwerking met de landelijke politiek wenselijk is. Gemeenten spelen nu een grote rol in het opvangen van de lacunes in het landelijke beleid, terwijl structurele bestaanszekerheid grotendeels op rijksniveau wordt bepaald. Dit roept de vraag op of de afhankelijkheid van gemeentelijke regelingen kan worden verminderd door bestaanszekerheid via rijksbeleid te versterken.

De kloof tussen leefwereld en beleidswereld

Een van de grootste uitdagingen in armoedebeloid is de kloof tussen de leefwereld van inwoners en de wereld waarin beleid wordt ontwikkeld. Beleidsmaatregelen worden vaak ontworpen op basis van abstracte data en theoretische modellen, zonder voldoende aansluiting te zoeken bij de realiteit van mensen die ermee te maken hebben. Hierdoor ontstaan oplossingen die in de praktijk onvoldoende werken of zelfs nieuwe barrières opwerpen.

Om effectief armoedebeloid te maken, is het noodzakelijk dat beleidsmakers actief in gesprek gaan met inwoners. Dit betekent niet alleen luisteren naar wat er speelt, maar ook erkennen dat ervaringsdeskundigheid een even grote rol speelt als statistische analyses. Beleidsontwikkeling moet meer aansluiten bij de dagelijkse realiteit van mensen in armoede en de complexiteit van hun situatie erkennen.

De waarde van ervaringskennis

Een belangrijke opbrengst uit de evaluatie is dat 36 procent van de deelnemers heeft aangegeven actief mee te willen denken over het armoedebeloid. Dit toont niet alleen aan dat inwoners betrokken willen zijn, maar ook dat zij de behoefte voelen om hun stem te laten horen en bij te dragen aan oplossingen die beter aansluiten bij hun leefwereld.

Het betrekken van ervaringsdeskundigen bij de beleidsontwikkeling is cruciaal om beleid realistischer en effectiever te maken. Mensen die armoede aan den lijve ondervinden, weten als geen ander wat mensonwaardig aanvoelt en wat daadwerkelijk helpt.

Hun perspectieven kunnen helpen om blinde vlekken in het beleid bloot te leggen en bij te dragen aan maatregelen die niet alleen theoretisch kloppen, maar ook daadwerkelijk impact hebben op het dagelijks leven van mensen in kwetsbare situaties.

Het belang van zwakke signalen

In verhalen van inwoners schuilen vaak zwakke signalen: subtiele aanwijzingen voor structurele problemen of kansen. Deze signalen zijn waardevol omdat ze vroegtijdig waarschuwen voor maatschappelijke ontwikkelingen die anders onopgemerkt blijven. Ze kunnen verborgen patronen en gevoelens blootleggen die in kwantitatieve data vaak onzichtbaar blijven.

Het serieus nemen van deze signalen versterkt de relatie tussen overheid en inwoners en draagt bij aan een beleid dat daadwerkelijk aansluit op de behoeften van mensen. Daarnaast kan het tijdig herkennen van zwakke signalen helpen om escalatie van problemen te voorkomen en proactief in te grijpen waar nodig. Dit vraagt om een beleidsaanpak die niet alleen kijkt naar harde cijfers, maar ook naar de verhalen en ervaringen achter die cijfers.

Reflectieve vragen als beleidsinstrument

Om armoedebeloid effectiever te maken, moeten beleidsmakers zichzelf en anderen vaker uitdagende vragen stellen. Reflectieve vragen prikkelen nieuwe inzichten en helpen vastzittende denkpatronen te doorbreken.

Voorbeelden:

- Welke aannames maken we over armoede en bestaanszekerheid?
- Hoe kunnen we systemen zodanig inrichten dat inwoners zich onderdeel voelen van een samenleving waarin ze iets kunnen bijdragen? Welke vormen van waardering en erkenning helpen mensen om hun eigen waarde te zien en te ervaren dat ze meedoen?
- Hoe kunnen we bestaande verbindingen en netwerken in de wijk benutten om problemen rondom bestaanszekerheid collectief aan te pakken? Wat kunnen we leren van de oplossingen die mensen zelf al hebben gevonden binnen hun sociale netwerken?

Naar een menselijker en effectiever armoedebeleid

Armoedebeleid moet niet alleen meetbaar, maar ook voelbaar zijn. Dit vraagt om een verschuiving van controle en cijfers naar een benadering waarin menselijke waardigheid, diepere inzichten en samenwerking centraal staan. Minder beleid 'over' mensen, meer beleid 'mét' mensen.

Bijlage 1 Methodische verantwoording

Narratief onderzoek en sensemaking

Narratief onderzoek richt zich op het onderzoeken van verhalen en hoe ze betekenis geven aan ervaringen en gebeurtenissen. Verhalen zijn een belangrijk middel om ervaringen te structureren en te organiseren, en om deze te delen met anderen. Hierbij geldt dat alles wat mensen vertellen onderdeel is van iemands persoonlijk verhaal¹¹. Een verhaal hoeft daarmee niet per se een duidelijke structuur te bevatten om te worden aangeduid als 'narratief' en te worden benut als data binnen onderzoek¹².

Sensemaking richt zich op het identificeren van patronen en thema's. Gebaseerd op de natuurlijke manier waarop mensen informatie verwerken en gebruiken om betekenis te geven aan de wereld om hen heen. Daarbij komt het vooral aan op abductief redeneren¹³, ook wel playful reasoning¹⁴ genoemd: aannemelijke en potentieel rijke ideeën bedenken om verbanden te verklaren.

Sensemaking en narratief onderzoek gaan goed samen omdat beide benaderingen zich richten op het begrijpen en construeren van betekenis in complexe situaties en gebeurtenissen.

Verhalen en zelfduiding van verhalen

Wij gebruikten een vorm van narratief onderzoek waarin de verteller zijn of haar verhaal (narratief) zelf direct voorziet van betekenis door een aantal gesloten vragen te beantwoorden. Deze vragen worden ook wel duidingsvragen genoemd en leveren kwantitatieve informatie op. Duidingsvragen minimaliseren de onderzoekersbias in interpretatie van de verhalen (Snowden 2011). Duidingsvragen zijn in principe bedoeld het exploratieve karakter van het onderzoek te versterken maar kunnen ook gebruikt worden om hypotheses te toetsen. Onze opvatting is echter het exploratieve karakter van de onderzoeksmethode zoveel mogelijk recht te doen en niet te vervallen in de valkuil van een traditionele enquête.

¹¹ Ricoeur, P. (1991). Life in Quest of Narrative. In D. Wood (Ed.), On Paul Ricoeur: Narrative and Interpretation. Routledge.
Riessman, C. K. (1993). Narrative analysis. Qualitative Research Methods, 30. Sage.

¹² Boje, D. M. (1991). The storytelling organization: A study of storytelling performance in an office supply firm. Administrative Science Quarterly, 36, 106-126.
Czarniawska, B. (2004). Narratives in Social Science Research. Sage Publications, Inc.

¹³ Tavory, I., Timmermans, S. (2014). Abductive Analysis. Theorizing Qualitative Research. University of Chicago.

¹⁴ Klein, G. (2013). Seeing What Others Don't: The Remarkable Ways We Gain Insights. Nicholas Brealey Publishing.

De onderzoeksmethode is zeer geschikt om mensen op grote schaal te bereiken en kwalitatief hoogwaardige beleidsinformatie te krijgen. Op statistisch niveau ontstaat een beeld van *wat* leeft, de onderliggende verhalen geven context aan het beeld en vertellen *hoe* iets leeft.

Conceptueel raamwerk

Bij het ontwikkelen van de vragenlijst is gekozen om de onderzoeksvragen te operationaliseren naar een vragenconcept om effecten van de pilot armoedebeleid te kunnen evalueren. Hiervoor is in eerste instantie een literatuurverkenning naar armoede en bestaanszekerheid gedaan. We hebben ons hierbij beperkt tot de literatuur van de volgende vooraanstaande kennis- en onderzoeksinstituten in Nederland op het gebied van sociale vraagstukken: het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Movisie, het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (NIBUD), de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving (RVS) en het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Aan de hand van publicaties van deze instituten zijn indicatoren opgesteld om de leefsituatie en de bestaanszekerheid van inwoners met een laag inkomen in beeld te brengen.

Om inwoners een ervaringsverhaal te laten vertellen stelden we een aantal open (stimulerings) vragen. Gevraagd werd aan inwoners om te vertellen over:

- De leefsituatie
- Waarom inwoners de extra steun uit de pilot armoedebeleid goed kunnen gebruiken
- Welke verandering wel of niet in het dagelijks leven ervaren wordt door de extra steun uit de pilot armoedebeleid

- Hoe inwoners naar de toekomst kijken

Duidingsvragen zijn een set van abstracte concepten en meerkeuzevragen waarmee de inwoner zijn of haar verhaal van betekenis voorziet en data genereert voor kwantitatieve analyse. Duidingsvragen volgen nadat het verhaal verteld is.

In het onderzoek bestaan de duidingsvragen uit een combinatie van keuze- en lijnschaalvragen. Kenmerk van een schaalvraag is dat schaalwaarden ontbreken. Het is dan voor de respondent minder duidelijk om de sociaal wenselijke waarde te bepalen. De schaalvragen stimuleren intuïtieve en reflectieve beantwoording.

Ook is gebruik gemaakt van een multifactorvraag. De respondent beoordeelde hierbij acht leefgebieden op twee afzonderlijke lijnschalen: één die de mate van verandering door de extra steun uit de pilot weergeeft en één die de mate van zorgen in het dagelijks leven weerspiegelt.

Dataverzameling en ethiek

Alle inwoners die tot de doelgroepen de pilot armoedebeleid behoren waren uitgenodigd om aan de kwalitatieve evaluatie mee te doen. In totaal zijn ongeveer 2150 inwoners uitgenodigd. Een respons verhogende maatregel was verloting van 100 cadeaubonnen van 20 euro.

De onderzoeksmethode combineert elementen van zowel kwalitatief (narratief) als kwantitatief onderzoek, met een bijzondere focus op het narratieve aspect. Dit stelt ons in staat om diepgaand inzicht te verkrijgen in persoonlijke ervaringen en de

achterliggende motivaties, overwegingen en gedragingen van individuen. Binnen de kwalitatieve onderzoekstraditie is er een consensus dat, vanwege het verschijnsel van dataverzadiging¹⁵ (saturatie), een omvangrijke steekproef niet noodzakelijk is. Voor de kwantitatieve data-analyse hebben we een steekproefgrootte bepaald van 100 inwoners. De foutmarge van deze steekproefomvang is 10% bij een betrouwbaarheidsniveau van 95%. Deze iets ruimere foutmarge dan de standaard 5% maakt de steekproefgrootte zowel beheersbaar als betrouwbaar.

Voor de eindevaluatie was de uiteindelijke steekproef van 125 inwoners daarom voldoende groot voor een kwalitatief betrouwbaar beeld en is het naar verdeling over de hoofdlijnen van de pilot en woonplaats van deelnemers ook een representatieve weergave.

Voor de evaluatie waren inwoners die gebruik maken van de DijkenwaardPas en een seniorentoeslag ontvangen per brief uitgenodigd om via internet aan de evaluatie deel te nemen. De inwoners die een vrijwilligers-, uitstroompremie of aanvulling bijzondere bijstand ontvingen zijn telefonisch benaderd om hun verhaal in een persoonlijk gesprek te delen met een zogenaamde verhalenbegeleider.

Verhalenbegeleiders zijn geen ervaren interviewers maar mensen die oprecht interesse hebben in de verhalen van andere mensen en

de mensen achter de verhalen. Hierbij is er geen directe relatie tussen inwoner en verhalenbegeleider om de kans op sociaal wenselijke verhalen te minimaliseren. Eén verhalenbegeleider is geworven vanuit de ambtelijke organisatie van Dijk en Waard. De andere verhalenbegeleider was een medewerker van SenseGuide.

De verhalenbegeleiders waren geïnstrueerd om dezelfde open vragen (stimuleringsvragen) te stellen als in de internetvariant van de evaluatie. De voornaamste taak van de verhalenbegeleider is ervoor te zorgen dat het verhaal voor analyse en betekenisgeving bruikbare elementen bevat. Verder gaven verhalenbegeleiders waar nodig toelichting bij het beantwoorden van de duidingsvragen. In geen geval was het de opdracht het verhaal en de beantwoording van de duidingsvragen inhoudelijk te sturen of te beïnvloeden. De onderzoekers hebben vastgesteld dat er van structurele sturing en beïnvloeding door de verhalenbegeleiders geen sprake is geweest.

Verhalen zijn met audio-opname op een mobile device door de verhalenbegeleider vastgelegd, waarna de inwoner zelf de duidingsvragen kon beantwoorden. Hiervoor is gebruik gemaakt van de app SenseMaker. Audio-opnames zijn via een erkend en gekwalificeerd transcriptiebureau woordelijk uitgeschreven. De tekstbestanden zijn vervolgens samengevoegd met de data uit de duidingsvragen.

¹⁵ Het punt waarop het verzamelen van nieuwe gegevens geen nieuwe inzichten of thema's meer oplevert voor het onderzoek

Persoonsgegevens in dit onderzoek zijn niet herleidbaar tot namen en adressen en geanonimiseerd. Persoonskenmerken zijn op geaggregeerd niveau gerapporteerd. Inwoners hadden daarbij de mogelijkheid om bepaalde persoonlijke vragen niet te beantwoorden. Alle audio-opnames zijn na transcriptie vernietigd.

Analyse- en betekenisgevingsproces

Nadat de fase van het verzamelen van data was afgerond volgde een proces van analyse van de data. Dit werd gedaan door een onafhankelijk onderzoeksteam van SenseGuide.

De onderzoekers gingen allereerst op zoek naar opvallende statistieken en patronen in de kwantitatieve data. De onderzoekers hadden de beschikking over een softwareapplicatie waarmee directe interactie met de data mogelijk was; ze konden filters toepassen en selecties maken om inzichten op te doen en deze verder te verfijnen. De individuele analyses zijn verzameld en geaggregeerd. De onderzoekers bespraken overeenkomsten en verschillen in de analyses en kwamen zo tot eerste inzichten en vragen.

Ook is een thematische analyse van alle verhalen uitgevoerd. Een methode om thema's en verbanden uit kwalitatieve data te ontdekken. In dit proces worden verhaalfragmenten die in context, taal- en woordgebruik overeenkomen door SenseGuide onderzoekers gecodeerd. Hierbij is een open en flexibele manier

van coderen toegepast (reflexive thematic analysis¹⁶). Dit werd gedaan met tekstanalysesoftware.

Deze eerste inzichten uit kwantitatieve en thematische analyse vormden de basis voor een samenhangende analyse van indicatoren en verhalen. Hierbij gaat het vooral om verdieping van een bepaald inzicht. Dit komt tot stand door een cluster van verhalen en codes te analyseren die bij een kwantitatief resultaat hoort en daaruit patronen en verbanden te identificeren. Zo zijn de onderzoeksvragen vanuit verschillende invalshoeken geanalyseerd.

De onderzoekers maakten hierbij ook gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) om de effectiviteit en efficiëntie van het analyseproces te verhogen. AI hielp bij het identificeren van patronen en relaties in de data met een hoge precisie en het valideren van de thematische analyse door Large Language taalmodellen (LLM).

Door actief met de data te werken ontwikkelden de onderzoekers een eigen analyse. Deze analyses werden met elkaar in werksessies gedeeld en van duiding voorzien. Een eerste opzet van uitkomsten is besproken met de opdrachtgever. Voor dit rapport zijn de uitkomsten en onderliggende analyses verwerkt tot een samenhangend geheel.

¹⁶ Virginia Braun & Victoria Clarke (2019) Reflecting on reflexive thematic analysis, *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11:4, 589-597

Validiteit

Validiteit is de mate waarin de uitkomsten geldig zijn en overeenkomen met de werkelijkheid. De validiteit van het onderzoek was als volgt versterkt:

- De kwalitatieve evaluatie maakte gebruik van een indirecte en hypothesevrije bevragsingsmethode, wat de kans op sociaal wenselijke antwoorden verminderde. De steekproef was voldoende groot en representatief.
- Methodetriangulatie: we hanteerden een mixed method benadering, waarbij kwalitatieve en kwantitatieve data gelijktijdig worden verzameld en thematisch geanalyseerd. Dit versterkte de validiteit van de bevindingen door een rijker en meer omvattend beeld te geven van de onderzochte indicatoren en kernwaarden.
- Datatriangulatie: resultaten uit het onderzoek zijn vergeleken met telinformatie van Zaffier over de pilot armoedebelaid, data uit de Inkomenseffect Rapportage van Zaffier en Gemeente Dijk en Waard, de Armoedemonitor van Gemeente Dijk en Waard en de data uit de tussenevaluatie van SenseGuide in 2024.
- Onderzoekstriangulatie: de inzichten zijn tot stand gekomen vanuit participatieve analyse en betekenisgeving zoals in de vorige paragraaf is beschreven.

Beperkingen

De kwantitatieve data die voortkomen uit gesloten vragen in narratief onderzoek zijn vooral subjectieve antwoorden.

Deze bieden context bij de leefsituatie en ervaringen die mensen beschrijven of vertellen. De resultaten moeten daarom worden beschouwd als relatieve weergaven, niet als absolute feiten.

Ze laten zien hoe mensen hun situatie ervaren en interpreteren, maar vormen geen harde, objectieve metingen. De resultaten zijn vooral bedoeld om richting te geven in het begrijpen van trends en patronen, en niet om exacte, eenduidige conclusies te trekken.

Een narratieve evaluatie brengt verhalen en gesloten vragen samen, maar directe samenhang tussen beide is niet altijd te verwachten. Mensen communiceren en denken vaak op een complexe, niet-lineaire manier, waarbij emotie en context een belangrijke rol spelen. Dit zorgt voor een discrepantie tussen hoe mensen verhalen vertellen en hoe ze op analytische vragen reageren. Persoonlijke verhalen zijn doorgaans subjectieve ervaringen, terwijl antwoorden op gesloten vragen objectiever lijken, maar toch door persoonlijke interpretaties beïnvloed kunnen worden.

Hoewel de methode sociaal wenselijke antwoorden probeert te minimaliseren, kunnen deze niet volledig worden uitgesloten. Daarnaast kunnen geheugen en recall bias ervoor zorgen dat herinneringen afhankelijk van de situatie en emotionele staat variëren. Ook de interpretatie van onderzoekers kan leiden tot verschillen in hoe verhalen worden begrepen en verwerkt. Ondanks de inspanningen om consistentie te waarborgen, zijn deze discrepanties inherent aan narratief onderzoek.

Bijlage 2 Geraadpleegde bronnen

Beleidsnota's gemeente Dijk en Waard

- Gemeenteraad Dijk en Waard 359620. Raadsvoorstel en besluit pilot armoedebeleid 2023
- Gemeente Dijk en Waard. Uitwerking Pilot Armoedebeleid 2023-2024
- Gemeente Dijk en Waard. 2023-08 Collegebericht voortgang pilot armoedebeleid 2023-2024
- Gemeente Dijk en Waard 0000754867. Evaluatierapport van het eerste jaar pilot armoedebeleid
- Gemeente Dijk en Waard Verordening Individuele inkomenstoeslag via <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR702240>
- Zaffier. Memo bijzondere bijstand. 16 maart 2023
- Zaffier Memo DB beleidsregels bijzondere bijstand. 11 mei 2023

Data

- Gemeente Dijk en Waard. Grafische samenvatting Armoedemonitor 2023
- Zaffier. Monitoringsdocument pilot armoedebeleid
- Zaffier en Gemeente Dijk en Waard. Duidingsrapportage Dashboard Minima 2023. Oktober 2024
- Zaffier en Gemeente Dijk en Waard. Inkomenseffect Rapportage. Juli 2024
- SenseGuide. Kwalitatieve eerstejaarsevaluatie pilot armoedebeleid. Maart 2024

Publicaties armoede en bestaanszekerheid

- CBS (2021). Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting- De sociale context van armoede
- CBS(2023). Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting - Armoede en sociale uitsluiting
- van Geuns, R. C. (2022). Vertrouwen en bestaanszekerheid: wensdroom of noodzaak? Hogeschool van Amsterdam
- Movisie (2022). Bestaanszekerheid onder druk
- Movisie (2022) Leefgebiedenwijzer. Versterken van eigen kracht van cliënten
- Raad voor Volksgezondheid en de Samenleving, Een eerlijke kans op gezond leven (2021)
- Raad voor Volksgezondheid en de Samenleving (2021). Gezichten van een onzeker bestaan
- Raad voor Volksgezondheid en de Samenleving (2024). Van overleven naar bloeien Bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen
- SCP (2023) Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal. Verschil in Nederland 2023
- SCP (2018). De SCP-methode voor het meten van armoede
- 'S Jongers, T. (2024). Armoede uitgelegd aan mensen met geld
- Werkplaatsen Sociaal Domein en Movisie (2022). Werken aan bestaanszekerheid; Gemeenten aan de slag vanuit het perspectief van inwoners

senseguide

www.senseguide.nl